

Matkailututkimuksen oppiaine

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI)

ITSEARVIOINTIRAPORTTI

Perustutkintokoulutus

| Marraskuu 2015

SISÄLLYS

JOHDANTO

1 KOULUTUKSEN SUUNNITTELU	6
1.1 Opetussuunnitelma ja sen laadinta	6
1.2 Osaamistavoitteet	13
1.3 Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kytkeytyminen koulutukseen	15
1.4 Elinikäinen oppiminen	18
1.5 Tutkintojen työelämärelevanssi	19
1.6 Arviointia – koulutuksen suunnittelun toimivuus, kuormittavuus, vaikuttavuus ja osallistuminen	21
2 KOULUTUKSEN TOTEUTUS	23
2.1 Opiskelijavalinta	23
2.2 Opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt	24
2.3 Oppimisen arviointimenetelmät	30
2.4 Opiskelijoiden oppiminen ja hyvinvointi	32
2.5 Opettajien osaaminen ja työhyvinvointi	35
2.6 Arviointia – koulutuksen toteutuksen toimivuus, kuormittavuus, vaikuttavuus ja osallistuminen	38
3 LAATUTYÖN VAIKUTTAVUUS KOULUTUKSESSA	40
3.1 Laadun mittarit	40
3.2 Laadun kehitys	40
3.3 Laatutyön nykyiset ja tulevat painopisteet	42
3.4 Arviointia – laatutyön vaikuttavuus	43
4 YHTEENVETO	44

JOHDANTO

Laatutyö on Lapin yliopistossa osa normaalia toimintaa. Laatu syntyy yhteisestä tavoitteellisesta toiminnasta, sitoutumisesta tavoitteiden saavuttamiseksi ja jatkuvasta toiminnan parantamisesta. Yliopiston laatupolitiikan mukaisesti kaikilla yliopistoyhteisön jäsenillä – työntekijöillä ja opiskelijoilla – on oma vastuunsa laadusta ja sen kehittämistä. Laadulla tarkoitetaan sellaisten tarkoituksenmukaisten menettelytapojen, prosessien ja järjestelmien noudattamista, jotka voidaan todentaa ja joilla yliopisto saavuttaa asettamansa tavoitteet. Yliopiston laatutyö perustuu yhteisönsä jäsenten aktiiviseen rooliin laatutyössä ja toiminnan kehittämisessä.

Lapin yliopiston visiona on, että se on vuonna 2025 kansainvälisesti profiloitunut ja tunnustettu arktinen ja pohjoinen tiede- ja taideyliopisto. Vision toteuttaminen edellyttää, että yliopistossa tehdään kansallisesti ja kansainvälisesti verkostoitunutta korkealaatuista tutkimusta ja taiteellisia produktioita ja että yliopisto huolehtii strategisten painalojensa osaamisen kehittymisestä ja jatkuvuudesta myös tulevaisuudessa.

Yliopiston laatutyö kytkeytyy vakiintuneeseen toiminnanohjausjärjestelmään yksikkökohtaisine tulos- ja kurkistusneuvotteluineen. Kukin yksikkö vastaa itse laadun toteutumisesta arkipäivän toiminnassaan.

Matkailututkimuksen oppiaine muodostaa oman yliopiston yksikkönsä osana Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituuttia (MTI). Toisaalta on kyse vain yhdestä oppiaineesta koko yliopiston mittakaavassa. Monissa asioissa toimitaan siis yksittäisen, pienehkön oppiaineen resurssein ja mahdollisuuksin, vaikka samalla yksiköltä odotetaan muihin yksiköihin verrattavaa toimintaa. Tätä dilemmaa avataan yksikön toimintakäsikirjassa.

Yliopiston laatujärjestelmän perusta on yliopiston strategia. Aiemmin matkailututkimus nähtiin koko yliopiston profiilialana. Vuonna 2013 toteutetussa Lapin yliopiston tutkimuksen kansainvälisessä arvioinnissa matkailu todettiin keskeiseksi ja vahvaksi yliopiston tutkimusalueeksi mutta ehdotettiin sen asemoimista yliopiston yhdeksi painoalaksi läpileikkaavan profiilialan sijaan. Lapin yliopiston strategiassa 2025 vastuullinen matkailu nimetäänkin yhdeksi yliopiston neljästä strategisesta painoalasta. Matkailututkimuksen oppiaine kaikessa toiminnassaan on keskeisessä asemassa tämän painoalan toteuttamisessa, vaikka vastuullista matkailua tutkitaan jonkin verran myös muissa yliopiston yksiköissä. Oppiaineen toimintaa läpäisee siis vahva strategianmukaisuus.

Matkailututkimuksen erityislaatuinen asema on mahdollistanut kehittämissuorituksiin panostamisen eri tavoin kuin olisi ollut mahdollista vain yhtenä tiedekunnan oppiaineena. Yksikön toimintakäsikirjassa ja perustutkintokoulutuksen itsearviointiraportissa tuodaan esiin jo toteutettuja toimenpiteitä, nykyisen toiminnan laadukkuutta sekä kehittämisen kohteita tuleville vuosille. Raportit on laadittu Lapin yliopiston auditointia varten vuonna 2015, mutta ne toimivat myös toiminnan jatkuvan kehittämisen ja perehdytyksen apuvälineinä.

Raporttien laadinnasta ovat vastanneet opintopäällikkö Mikko Vehkaperä ja tutkimusassistentti Heli Ilola. Tausta-aineiston kokoamisessa on avustanut lisäksi hallintosihteeri Leena Inkeröinen. Raportit on käyty läpi koko oppiaineen henkilökunnan kanssa ja tekstiä on täsmennetty kommenttien perusteella. Prosessi on ollut hyödyllinen oman toiminnan näkyväksi tekemisessä. Kirjoittamisen myötä on havaittu, kuinka paljon laadun takaamiseksi tehdään ja kuinka hyvin siinä on jo onnistuttu. Arjen kiireessä laadukkuuden kokemus saattaa välillä unohtua. Raportit tuovat toimenpiteiden kokonaisuuden näkyväksi – ja luovat pohjan yhä paremmalle opetukselle, tutkimukselle ja muulle toiminnalle.

1 KOULUTUKSEN SUUNNITTELU

1.1 Opetussuunnitelma ja sen laadinta

Opetussuunnittelun lähtökohtia

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. (Yliopistolaki 558/2009, 2 §.)

Edellä mainitut peruseriaatteet ohjaavat yliopiston opetuksen suunnittelua. Lähtökohtana opetukselle on aina uusin tutkimus, joko muiden alan tutkijoiden tuottama tai vielä paremmin opettaja-tutkijoiden itse tekemä. Yliopistollisen opetuksen tarkoituksena on katsoa proaktiivisesti tulevaisuuteen ja tuottaa opiskelijoille sellaisia laaja-alaisia taitoja, joilla he pystyvät toimimaan tulevaisuuden työelämässä ja kehittämään sitä ja yhteiskuntaa yleisemminkin eteenpäin. Opetus tapahtuu aina kytköksissä ympäröivään yhteiskuntaan ja elinkeinon ja niiden nykytilaan. Matkailututkimuksen oppiaineen opinnoissa työelämäyhteys näkyy mm. erilaisten toimeksiantojen, yhteisten elinkeinon kehittämistehtävien, matkailua koskevien tutkimusten ja selvitysten sekä alan tulevaisuuskuvien rakentamisen kautta.

Opetuksen ja opintojen suunnittelun välineenä käytetään opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelmassa nimetään tutkintoon johtavan koulutuksen opintojaksot ja opintokokonaisuudet tavoitteineen, määritellään opintojen laajuus ja ydinaines sekä rakennetaan opintojaksojen väliset yhteydet ja peräkkäisyydet kumuloituvan oppimisen edellyttämällä tavalla. Opetussuunnitelman avulla opetuksesta muodostetaan hallittu ja ehjä kokonaisuus. Opetussuunnitelmassa kuvataan myös käytetyt opetusmenetelmät ja oppimisen arvioinnin muodot.

Opetussuunnitelmassa tuodaan näkyviin opiskelijan opintopolku ja luodaan puitteet opintojen esteettömälle etenemiselle. Hyvin tehty opetussuunnitelma mahdollistaa opintojen etenemisesteiden ennakoinnin, ja se luo myös puitteet henkilökohtaisen opetussuunnitelman onnistuneelle laatimiselle. (Opetusministeriö 2002.¹)

Opetussuunnittelu matkailututkimuksen oppiaineessa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa käytännön opetussuunnittelua koordinoi opetussuunnittelutyöryhmä, jossa ovat mukana kaikkien tiedekunnan pääaineiden edustajat, ainejärjestöjen edustajat ja kielikeskuksen edustaja. Työryhmässä sovitaan koko tiedekuntaa koskevista opetussuunnitelmien linjauksista. Käytännössä työryhmän painoarvo on ollut viime vuosina vähäinen. Työryhmä koostuu lähinnä oppiaineiden yliopisto-opettajista ja tutkijoista, joilla ei ole valtuuksia päättää monistakaan omaa oppiainettaan koskevista asioista. Ryhmän työskentely onkin jäänyt keskustelevalaksi, ja varsinaiset päätökset uudistuksista on tehty oppiaineiden sisällä. Työryhmän päätäntävaltaa olisi jatkossa hyvä lisätä esimerkiksi kutsumalla jäseniksi oppiaineiden professoreja tai linjaamalla tarkemmin, mistä työryhmä varsinaisesti päättää. Yhtenäisyyttä tiedekunnan opetussuunnittelussa työryhmä on kuitenkin jo nykyisellään lisännyt, sillä poikkeavat toimintatavat tulevat ryhmässä helposti esiin, ja niistä tulee ainakin keskusteltua kaikkien kanssa. Toisessa oppiaineessa hyväksi koettu uudistus voidaan ottaa jatkossa käyttöön myös muissa oppiaineissa. Työryhmän kautta myös opetussuunnitelman kirjoitustyö ja muotoilu on saatu yhtenäiseksi.

Paitsi tiedekuntaan oppiaine kuuluu Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituuttiin, jossa toimivat yliopiston lisäksi Lapin ammattikorkeakoulun matkailupalveluiden osaamisala ja Lapin matkailuopisto (ks. yksikön toimintakäsikirja). Instituutin sisällä tehdään yhteistyötä muun muassa siten, että opiskelijat voivat valita tiettyjä opintoja ristiin toisesta oppilaitoksesta. Lisäksi osa kursseista opetetaan yhdessä ns. yhteistoteutuksina, jolloin mukana kurssilla on opiskelijoita useammasta, eri koulutustason oppilaitoksesta. Kurssi voi olla yh-

¹ Yliopistojen kaksipuolaisen tutkintorakenteen toimeenpano. Opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002.

teinen joko kokonaan tai osittain: esimerkiksi osa luennoista tai tehtävistä voidaan eriyttää opiskelijan taustaoppilaitoksen mukaan. MTI:n sisäinen yhteistyö pitää huomioida opetussuunnitelmaa laadittaessa ja päivitettäessä. MTI:ssa yhteistä koulutusta koordinoidaan koulutustiimissä, jossa on sekä henkilökunnan että opiskelijoiden edustajat kaikista oppilaitoksista. Koulutustiimin tehtävät on kuvattu yksikön toimintakäsikirjassa. Oppilaitosten opetussuunnitelmia esitellään tiimissä säännöllisin väliajoin. Tiimissä sovitaan myös MTI:n yhteisistä opinnoista ja niiden kehittämisestä. Näin pyritään varmistamaan päällekkäisyyksien välttäminen mutta toisaalta myös osaamisen vahvistaminen ja monipuolistaminen, kun eri oppilaitosten osaajia kannustetaan yhä tiiviimpään yhteistyöhön.

Opetuksen suunnittelu matkailututkimuksen oppiaineessa perustuu vahvasti tutkimukseen. Henkilökunnan oman tutkimustoiminnan sekä muun kansallisen ja kansainvälisen tutkimuksen pohjalta saadaan uusia näkökulmia, jotka voidaan huomioida kehitettäessä opetussuunnitelmaa. Kansainvälinen yhteistyö vahvistaa opetussuunnittelun laatua: muun muassa projektimatkat ja Erasmus-vaihdot tarjoavat opettajille uusia ideoita. Kansainvälistä vuorovaikutusta vahvistaa myös englanninkielinen maisteriohjelma TourCIM (Master's Degree Programme in Tourism, Culture and International Management), joka yhdistää matkailun tematiikkaan kulttuuriosaamista, johtamista ja yrittäjyyttä. Maisteriohjelman opinnot on pääsääntöisesti integroitu oppiaineen yleiseen opetussuunnitelmaan, mutta lisäksi on suunniteltu joitakin kursseja erityisesti maisteriohjelman opiskelijoille. Maisteriohjelman tutkintorakenne ja kurssivalikoimaa koordinoi työryhmä, johon kuuluvat MTI:n johtaja, maisteriohjelman vastuupettaja, maisteriohjelman opettajatuutori, tiedekunnan kansainvälisten asioiden suunnittelija ja opintopäällikkö.

Matkailututkimuksen opetussuunnitelmaa ja sen laatimisen prosessia on kehitetty viime vuosina perusteellisesti. Opetussuunnitelmaa oli korjailtu 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana vuosittain useaan otteeseen sieltä täältä. Vielä vuosina 2010 ja 2011 toimittiin tämän periaatteen mukaisesti. Kukin opettaja päivitti lähinnä oman kurssinsa sisältöjä ja tavoitteita tiedekunnan yhteisten ohjeiden pohjalta. Päivityksissä otettiin huomioon tiedekunnan opetussuunnittelutyöryhmässä käyty keskustelu opetussuunnitelmiin vaikut-

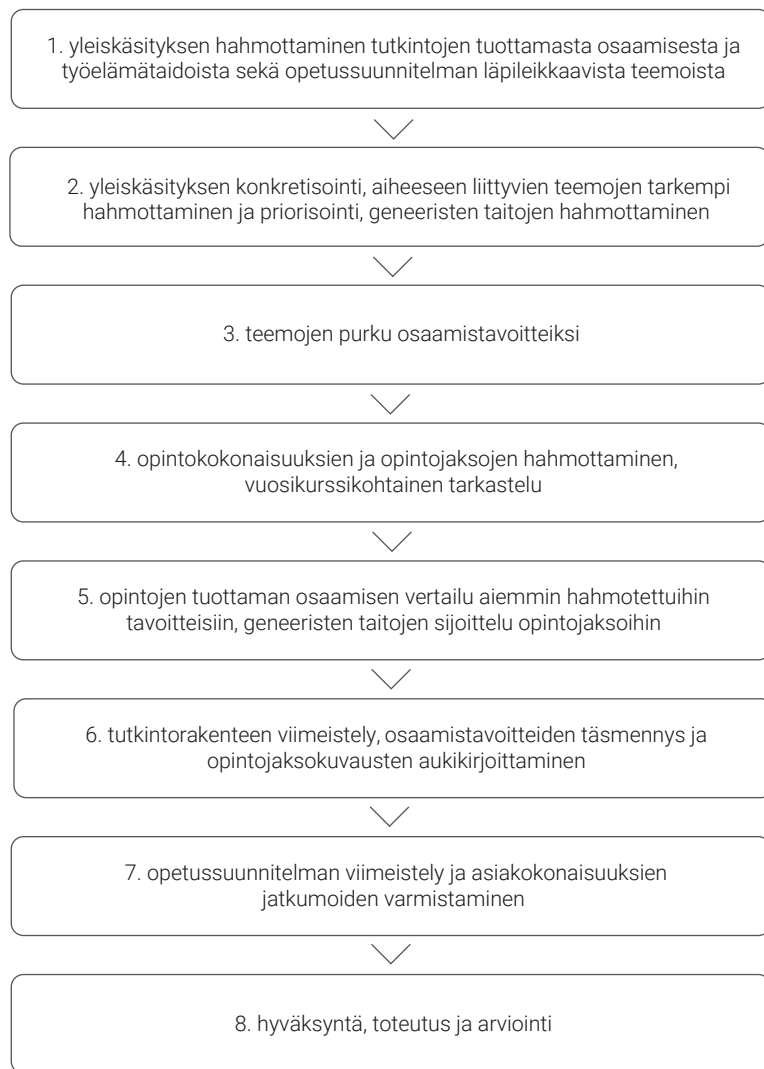
tavista yhteisistä asioista, kuten opinto-oppaan muodosta ja voimassaoloajasta, kurssikuvausten kirjoittamisesta, sivuaineiden laajuuksista sekä metodi- ja kieliopinnojen valikoimasta ja osuudesta pääaineiden tutkintorakenteissa. Tiedekunnan opinto-oppaan toimittaja opintopäällikkö Mikko Vehkaperä antoi opettajille ohjeita muun muassa osaamistavoitteiden kuvaukseen sekä sisältöjen ja tekstiasun yhtenäistämiseen. Laajamittaisempaa yhteistä keskustelua tutkintojen tai opintokokonaisuuksien tavoitteista ei oppiaineessa kuitenkaan käyty.

Edellä todettu käytäntö oli johtanut siihen, että opintojen punainen lanka oli päässyt katoamaan. Pahimmillaan opetussuunnitelma näytti olevan kokoelma sekalaisia kursseja, jotka eivät liittyneet toisiinsa tai jotka sisällöltään menivät toistensa kanssa päällekkäin. Syksyllä 2012 todettiin tarve uudistaa opetussuunnitelma perinpohjaisesti yhdessä toimien ja keskustellen. Näin päätettiin omaksumaan kokonaan uudenlainen prosessi opetussuunnitelmatyöhön, kun ryhdyttiin laatimaan lukuvuosien 2013–2014 ja 2014–2015 opetussuunnitelmaa.

Käytännössä prosessissa edettiin siten, että koko oppiaineen henkilökunta kokoontui yhteen noin kuukauden–parin välein keskustelemaan ja pohtimaan uuden opetussuunnitelman rakennetta ja yksityiskohtia. Työskentely toteutettiin työpajamuotoisena, jolloin kullakin kerralla voitiin keskittyä opetussuunnitelman laatimisen yhteen askeleeseen, kuten tutkinnon tarjoamien generististen taitojen käsittelyyn, osaamistavoitteiden muotoiluun tai kurssien aikataulutukseen. Työpajojen vetäjinä toimivat joko MTI:n johtaja Johan Edenheim tai opintopäällikkö Mikko Vehkaperä.

Koko matkailun käsite pilkottiin ensin osa-alueiksi ja edelleen niiden alateemoiksi. Sen jälkeen osa-alueet ja teemat purettiin osaamistavoitteiksi. Osaamistavoitteet ryhmiteltiin lopulta pohjaksi opintojaksoille, jotka vielä jaettiin pakollisiksi ja valinnaisiksi opinnoiksi. Virallisesti prosessissa oli kahdeksan askelta² (kuvio 1).

² Vehkaperä, M. 2012. Tulevaisuuden ennakointi ja osaamisen määrittely matkailualalla. Sektorirajat ylittävää opetussuunnittelua – osaamista matkailualojen korkeakoulutukseen, case MTI. Mikko Vehkaperän puheenvuoro Osaamista opetussuunnitelmiin -seminaarissa. Helsinki, 9.10.2012. <http://ospe.utu.fi/materiaalit.php>.

Kuvio 1. Opetussuunnitelmaprosessin vaiheet

Opetussuunnitelman laadinnassa lähdettiin liikkeelle opettajien asiantunte-
 muksesta ja heidän käsityksestään siitä, mitä matkailututkimuksesta valmistu-
 neiden kandidaattien ja maistereiden tulisi osata. Näiden näkemysten pohjana
 ja tukena käytettiin monenlaisia tausta-aineistoja. Tärkeimpiä niistä olivat opis-
 kelijoilta saadut kurssipalautteet, opiskelijoiden HOPS-keskusteluissa esiin
 nousseet opetusta ja oppimista koskevat asiat, yliopiston työelämä- ja rekrytoin-
 tipalvelujen valmistuneille (vuoden kuluttua valmistumisesta) tekemät kyselyt

sekä yliopiston, korkeakoulukonsernin, yhteiskuntatieteiden tiedekunnan ja
 MTI:n strategiset suuntaviivat. Näiden kautta voitiin hahmottaa sitä osaamista,
 joka valmistuneilla olisi hyvä olla heidän siirtyessään työelämään. Tietysti poh-
 jana käytettiin myös kansallista ja kansainvälistä tutkimustietoa matkailualalta
 ja matkailun koulutuksesta. Tavoitteena oli kiinnittää suunnittelu proaktiivises-
 ti ympäröivässä yhteiskunnassa ja elinkeinoissa tapahtuviin muutoksiin siten,
 että valmistuneet pystyvät toimimaan vaikuttavasti tulevaisuuden työelämässä.
 Suunnittelu kytkettiin myös useisiin toimintaa ohjaaviin ja tulevaisuuden ta-
 voitetilaa kuvaaviin strategioihin.

Laadittu uusi opetussuunnitelma on vanhaa jäntevämpi ja sisältää enem-
 män temaattisia jatkumoa. Siinä painottuvat johtamisen, intressien yhteen-
 sovittamisen sekä uuden tiedon tuottamisen ja käytäntöön soveltamisen taidot
 sekä vastuullisen matkailutoiminnan asiantuntijaksi kasvaminen. Opetussuun-
 nitelmassa on huomioitu opiskelijan matka johdantokurssista alkaen aina val-
 mistumiseen saakka. Opintojaksojen teemat seuraavat toisiaan loogisesti ja
 kumuloivat opiskelijan osaamista. Opetussuunnitelma tuo painokkaasti esiin
 keskeisimmät matkailun teemat mutta antaa samalla opiskelijalle runsaasti eri-
 koistumisen mahdollisuuksia. Painopiste on vahvasti tässä hetkessä ja tulevai-
 suudessa muun muassa vastuullisuuden ja ennakkoinnin kautta.

Vuosina 2012–2014 toteutettu opetussuunnitelman uudistusprosessi oli
 työläs ja myös poikkeuksellinen, koska koko tutkintorakenne ja kaikki opinto-
 jaksot muuttuivat täysin. Yhtä laajaa suunnitteluprosessia ei aivan lähivuosina
 tarvita. Opintojen perusrakenne on nyt saatu kuntoon – jatkossa opetussuun-
 nitelman uudistuksissa ja päivityksissä on tarkoitus kiinnittää entistä enem-
 män huomiota pedagogisiin näkökulmiin. Prosessissa omaksuttu yhdessä
 keskusteleva toimintatapa on otettu oppiaineessa pysyväksi käytännöksi. Myös
 seuraavia opetussuunnitelman päivityksiä ja muutoksia pohditaan yhdessä kes-
 kustellen. Opinto-oppaan toimitustyöstä vastaa opintopäällikkö. Kukin opettaja
 viimeistelee omat kurssikuvauksensa toimittajan ohjeiden sekä tiedekunnassa
 ja oppiaineessa käytyjen keskustelujen pohjalta. Valmis opetussuunnitelma hy-
 väksytään tiedekuntaneuvostossa.

Keväällä 2015 oli aika tarkistaa opetussuunnitelmaa seuraavaa opinto-opasta
 (2015–2017) varten. Muutoksia tehtiin opiskelijapalautteiden ja havaittujen täs-

mennystarpeiden pohjalta lähinnä kurssien nimiin, suoritusmuotoihin ja pakollisuuteen. Muutoksista sovittiin yhteisissä keskusteluissa. Lisäksi uutena muotona otettiin käyttöön opintokokonaisuuskohtaiset täsmäytyspalaverit: kunkin opintokokonaisuuden (perusopintojen, aineopintojen ja syventävien opintojen) opettajat kokoontuivat yhteen linjaamaan eri opintojaksoilla opetetavat asiat ja käytettävät opetusmenetelmät, jotta ne seuraisivat toisiaan entistä paremmin. Lisäksi voitiin esimerkiksi vaihtaa kirjallisuutta kurssilta toiselle; näin keskeinen kirjallisuus tulee edelleen käytyä läpi, mutta entistäkin sopivammassa kohdassa.

Opetussuunnitelman arviointia

Opetussuunnitelmassa voidaan erottaa kolme ulottuvuutta: kirjoitettu, opetettu (toimeenpantu) ja opittu (toteutunut tai koettu). Opetussuunnitelman laadinnalla ja päivityksillä varmistetaan kirjoitetun opetussuunnitelman laatua. Se, mitä opettajat käytännössä opettavat ja miten opiskelijat oppivat, voi olla hyvinkin eri asia ja usein myös vaikeammin mitattavissa.

Opiskelijat arvioivat omassa palautteessaan paitsi omaa oppimistaan myös kurssien opetusta. Näin saadaan selville, vastaako kurssin toteutus kirjoitettua opetussuunnitelmaa. Keskeisessä asemassa opiskelijoiden oppimisen hahmottamisessa ja sitä kautta myös opetussuunnitelmien laadinnassa ja päivittämisessä ovatkin opiskelijoilta saadut palautteet. Lapin yliopiston palautejärjestelmä on kuvattu yliopiston laatuksikirjassa. Palautetta kerätään kattavasti ja systemaattisesti opiskelun ja opetuksen laadun arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Palautejärjestelmän avulla opiskelijat vaikuttavat opetuksen, opiskelun ja oppimisen laadun parantamiseen sekä ilmaisevat opintojensa kulkua edistävät ja vaikeuttavat tekijät. Palautetta kerätään WebOodin kautta, kirjallisilla opintojaksokohtaisilla kyselyillä, oppimistehtävien yhteydessä ja yhteisissä keskusteluissa. Vuodesta 2014 lähtien matkailututkimuksen oppiaineessa on kerätty palautetta myös graduohjauksesta, joka aiemmin oli systemaattisen palautteenkeruun ulkopuolella. Yliopisto tekee vuosikurssikohtaisia laajempia palautekyselyitä, kuten 1. opiskeluvuoden jälkeen tehtävä kysely ja maisterivaiheen kysely. Yliopistokohtaista tiedekunnittain eriteltyä palautetta saadaan myös mm. opiskelijoiden harjoittelu- ja vaihtokokemuksista. Valtakunnallista palautetietoa

saadaan kandidaatintutkinnon suorittaneille tehtävästä Kandipalautteesta.

Matkailututkimuksen oppiaineessa on sovittu, että opettajat laativat aina kurssin jälkeen myös itsearvioinnin: kuinka kurssi opettajan mielestä onnistui, miten opetus onnistui suhteessa suunnitelmaan, miten opiskelijat oppivat, mitkä asiat olivat onnistuneita ja mitkä kaipaavat vielä kehittämistä.

Kertynyt opiskelijapalaute ja opettajien itsearviointiraportit kootaan yhteen ja käsitellään matkailututkimuksen oppiaineen palautepöytäkeskustelussa lukuvuosittain. Keskustelussa käydään läpi saadut palautteet ja sovitaan niiden edellyttämistä jatkotoimenpiteistä tai todetaan, miksi muutoksiin ei ole tarvetta ryhtyä. Palautepöytäkeskustelussa ovat opettajien lisäksi mukana opiskelijoiden edustajat. Kerran vuodessa käydään myös tiedekunta-kohtainen palautepöytäkeskustelu, johon oppiaineet tuovat omat palautekuulumisensa ja jossa lisäksi käsitellään yliopistotasolla kerätyt palautteet opiskelijoilta, valmistuneilta, työelämästä ja muilta tahoilta. Myös tiedekunnan palautepöytäkeskustelussa on opiskelijaedustus.

Palautepöytäkeskustelujen sisällöstä tiedotetaan sekä henkilökunnalle että opiskelijoille. Toisaalta opettajat antavat saamastaan palautteesta vastapalautetta opiskelijoille usein jo välittömästi kurssin päättyessä. Matkailututkimuksen oppiaineessa on sovittu, että opettajan on annettava aina saamastaan palautteesta ja kurssin onnistumisesta vastapalautetta. Perusopinnoissa vastapalaute voidaan antaa yhteisesti koko ryhmälle kertomalla, missä onnistuttiin ja mihin jäi kehittämisen varaa. Siirryttäessä kohti syventäviä opintoja vastapalaute annetaan yksilöidymminkin esimerkiksi kirjallisen tehtävän arvioinnin yhteydessä.

1.2 Osaamistavoitteet

Huolellisesti määriteltyjen osaamistavoitteiden avulla voidaan edistää kumuloituvaa oppimista. Kumuloituminen tarkoittaa sitä, että opiskeltavat teemat tai sisällöt täyttävät seuraavat oppimisen edistymistä kuvaavat kriteerit: jatkuvuus, peräkkäisyys (sisällöt eivät ole päällekkäisiä tai samaa toistavia), täydentävyys ja syventävyys (sisällöt tarkentuvat, täsmentyvät). Hyvin määritellyt osaamistavoitteet tekevät oppimisesta opiskelijalle mielekästä ja motivoivaa.

Yksittäistä opettajaa ne auttavat keskittymään olennaiseen. Osaamistavoitteiden avulla voidaan kertoa opintojen sisällöstä myös oppiaineen ulkopuolisille sidosryhmille.

Osaamistavoitteiden määrittely

Matkailututkimuksen opetussuunnitelmaa laadittaessa osaamistavoitteita pohditaan yhdessä mm. seuraavien kriteerien valossa: Millaisia tietoja, taitoja ja asenteita koulutuksen pitäisi tuottaa? Mitkä ovat ne kompetenssit (erityisesti avain- tai ydinkompetenssit), joita koulutuksesta valmistuneella on? Mitkä ovat ne kyvyt, osaaminen ja asiantuntijuus, joita työelämälähtöisyys ja tulevaisuuteen suuntautuminen edellyttävät? Mitä ovat tieteellisen, ammatillisen, sosiaalisen ja eettisen osaamisen tavoitteet? Pohdinnan painopiste on vahvasti valmistumisen jälkeisessä ajassa: millaista osaamista opintojen on kartutettava, jotta oppiaineesta valmistuneet osaavat toimia vastuullisesti heti valmistumisen jälkeen ja myös myöhemmin muuttuvassa yhteiskunnassa – ja jotta he osaavat tarvittaessa kehittää edelleen sekä omaa osaamistaan että ympäröivää yhteiskuntaa.

Osaamistavoitteita suunniteltaessa sovitaan yhdessä muun muassa siitä, mikä on se minimitaso, jolla on mahdollista päästä kursseista läpi ja valmistua kandidaatiksi tai maisteriksi. Samoin mietitään, mikä on kursseilla oleellisin asia (ydinaines) ja mikä taas täydentävää tietoutta niille, jotka haluavat suoriutua opinnoistaan minimitasoa paremmin. Edelleen linjataan, mitkä opintosisällöt ja kurssit ovat kaikille pakollisia ja mihin teemoihin voi perehtyä tarkemmin valinnaisilla kursseilla.

Kukin opettaja laatii tarkemmat opintojaksokuvaukset edellä kuvattujen keskustelujen ja tarkempien kirjoitusohjeiden pohjalta. Yksittäisen kurssin osaamistavoitteet kertovat sen minimitason, joka jokaisella kurssin läpäisseellä on oltava. Osaamistavoite ilmaistaan verbillä, joka kertoo, mitä oppijan odotetaan pystyvän tekemään opintojakson lopussa. Tukena osaamistavoitteiden kuvaamisessa käytetään ns. Bloomin tavoitetaksonomiaa:

- muistaa
- soveltaa
- arvioida
- ymmärtää
- analysoida
- luoda

Osaamistavoiteajattelun sisäistäminen on vienyt oman aikansa, niin matkailututkimuksen oppiaineessa kuin tiedekunnan muissakin oppiaineissa. Opettajista on tuntunut vieraalta kuvata – ja samalla luvata – tarkoin ja konkreettisella verbillä, mitä opiskelijat kurssin jälkeen osaavat. Lupauksen antaminen velvoittaa opettajaa. Osaamistavoitteet tulevat helposti muotoiltua joko liian laajasti tai liian niukasti. Myös ns. sallittujen verbien luettelo on herättänyt kummastusta. Oulun yliopiston ja Lappeenrannan teknisen yliopiston oppaita osaamistavoitteiden kuvaamisesta on käytetty apuna, kun henkilökuntaa on rohkaistu omaksumaan osaamistavoiteajattelu. Opintopäällikön vahva rooli opetussuunnitelman ja opinto-oppaan toimittamisessa on edesauttanut osaamistavoitteiden saattamista yhdenmukaiseen muotoon. Nykyisin osaamistavoitteisiin perustuva ajattelu onkin jo omaksuttu melko hyvin.

Osaamistavoitteet ja oppimisen arviointi

Kun osaamistavoitteet on kuvattu selkeästi ja tarkasti, myös oppimisen arviointi on opettajalle helpompaa. Oppimisen arvioinnin tapojen tulisi olla kytköksissä osaamistavoitteisiin. Toisin sanoen arviointimenetelmien avulla tulisi voida varmistaa, että opiskelijat ovat saavuttaneet vähintään osaamistavoitteissa kuvatun osaamisen minimitason. Tämä kytkös oppimistavoitteiden ja arviointimenetelmien välillä ei vielä ole täysin selkeä. Asiaan tullaan panostamaan seuraavalla opetussuunnittelukierroksella.

1.3 Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kytkeytyminen koulutukseen

Tutkimustoiminta kytkeytyy koulutukseen vahvasti, koska kaikki oppiaineen opettajat tekevät myös omaa tutkimusta ja opettavat tutkimuksensa pohjalta. Tutkimus ja opetus liittyvät matkailututkimuksen oppiaineessa muutenkin monin tavoin toisiinsa. Opiskelijat pyritään jo opintojen alkuvaiheessa kytkeämään mukaan sekä oppiaineen muodostamaan tiedeyhteisöön että yhteistyöhön työelämän kanssa.

Kandidaatintutkielmat toteutetaan yleensä tiettyyn teemaan liittyen, usein

yhteistyössä jonkin yliopiston ulkopuolisen tahon tai MTI:n hankkeen kanssa. Kandidaattiseminaarissa tehdyistä opinnäytetutkimuksista muodostuu näin yhdessä monipuolinen katsaus valittuun teemaan, ja opinnäytetöiden pohjalta työstetään myös yhteinen julkaisu. Opiskelijat oppivat tutkimuksen teon lisäksi verkostoitumista ja tutkimuksen saattamista julkaistavaan muotoon. Samalla periaatteella on toteutettu myös matkailututkimuksen opintoihin kuuluvia kenttäkursseja.

Opiskelijoita kannustetaan omien tutkimustensa esiin tuomiseen ns. vaihtoehtoisen kypsyysnäytteen avulla: graduvaiheen kypsyysnäytteen voi halutessaan suorittaa kirjoittamalla artikkelin tai esittämällä puheenvuoron jossakin oman alan tilaisuudessa tai vaikkapa tutkimuksen kohteena olleessa organisaatiossa. MTI:n nettisivujen tutkimusuutisissa ja MTI:n facebook-sivuilla tiedotetaan valmistuneista pro gradu -tutkielmista aina kun opiskelija antaa siihen luvan.

Matkailututkimuksen oppiaine on osana Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituuttia mukana hyvin monenlaisissa hankkeissa ja työelämäyhteistyössä. Hankkeiden sisällöt vaihtelevat vuosittain, mutta kaikki hankkeet pyritään jollakin tavalla kytkemään opetukseen. Periaatteena on, että jo kunkin hankkeen suunnitteluvaiheessa mietitään, kuinka sitä tai sen tuloksia voidaan hyödyntää MTI:n opetuksessa. Suunnittelutyössä ovat apuna MTI:n kehittämisspäällikkö sekä kehittämisryhmä, jossa käydään läpi kaikki hankkeet hankkeidesta hankehakuun saakka. Näin pystytään varmistamaan hankkeiden opetuskytkökset ja opettajakiinnitykset jo alkuvaiheessa. Lisäksi voidaan tarkistaa niiden strategianmukaisuus ja sopivuus MTI:n hankekokonaisuuteen. (Kehittämisryhmän tehtävät on kuvattu tarkemmin yksikön toimintakäsikirjassa.) Vastaavasti opetussuunnitelmaa laadittaessa useisiin opintojaksoihin sisällytetään mukaan hankeyhteistyö, vaikka hyödynnettävä hanke saattaa vuosittain vaihtuakin. Opettajia kannustetaan hankkeisiin osallistumiseen ja hankkeiden hyödyntämiseen opetuksessa. Tavoitteena on, että kaikki vakinaiset opettajat käyttäisivät työajastaan vähintään 6 % hanketyöhön. Tämä voi tapahtua asiantuntijapalveluiden muodossa tai hankkeeseen kytketyn opetuksen kautta. Useilla kursseilla onkin konkreettisia kehittämisen kohteita ja toimeksiantajia. Yhteistyötä on tehty muun muassa matkailun ennakointi- ja tuotekehityshankkeissa.

MTI:n myötä myös muut työelämäyhteydet ja työelämätoimeksiannot ovat lisääntyneet. Erityisesti ammattikorkeakoulun kanssa yhteistyössä toteutettavat opintojaksot ovat kiinteästi yhteydessä matkailuelinkeinoon ja muihin sidosryhmiin. Opettajien yhteistyö ja instituutin yhteiset keskustelut ovat lisänneet työelämäyhteyksiä myös yliopiston omilla kursseilla, joskin systemaattisuus ja seuranta ovat näiltä osin vielä puutteelliset. MTI:ssa ollaan ottamassa käyttöön instituutin yhteinen asiakkuuksienhallintajärjestelmä, johon kaikki työelämäyhteistyöt merkitään. Näin niitä voidaan seurata, varmistaa ja hyödyntää myös siinä tapauksessa, että vastuuhenkilöt vaihtuvat. Lapin ammattikorkeakoulussa järjestelmä on jo käytössä. Kun opettaja alkaa suunnitella kurssitoteutustaan ja sen työelämäkontakteja, hän näkee järjestelmästä yhdellä silmäyksellä, mitä minkäkin tahon kanssa on aiemmin tehty, kuka opettaja on ollut sinne yhteydessä, ketkä opiskelijat ovat laatineet sinne tehtäviä tai olleet siellä harjoittelussa jne. Oman kontaktin jälkeen opettaja merkitsee vastaavasti tiedot järjestelmään, jolloin ne ovat jälleen seuraavien käyttäjien nähtävissä. Näin välttyään päällekkäisiltä yhteydenotoilta ja voidaan toisaalta kehittää yhteistyötä tiettyjen kumppanien kanssa yhä systemaattisempaan, syvempään ja strategisempaan suuntaan. Järjestelmä on tarkoitus ottaa yliopiston matkailututkimuksen oppiaineessa käyttöön vuoden 2016 aikana.

Työelämäyhteyksiä lisää entisestään asiantuntijaharjoittelu, joka otettiin matkailututkimuksen oppiaineessa syksystä 2014 alkaen pakolliseksi opintojaksoksi. Jokaisen opiskelijan tulee syventävien opintojen aikana osallistua harjoitteluun itse valitsemassaan paikassa. Näin opiskelijat pääsevät mittaamaan yliopisto-opintojensa aikana hankkimiaan taitoja tosielämässä. Työtehtävien tulee olla sellaisia, että niissä voi käyttää ja harjoitella nimenomaan opiskelun kautta kertyneitä asiantuntijataitoja. Harjoittelu vahvistaa opiskelijoiden käytännön osaamista, helpottaa heidän työllistymistään ja lisää opintojen työelämärelevanssia. Pakollisen harjoittelun alkuvaiheessa oppilaitokselta edellytetään panostusta käytänteiden vakiinnuttamiseen. Tarvitaan paljon tiedotusta ja kontakteja mahdollisiin harjoittelupaikkoihin, jotta niissä tiedettäisiin, millaiset tavoitteet harjoittelulla on ja millaisiin tehtäviin opiskelijoiden toivotaan pääsevän. Vaikka opiskelijat hankkivat harjoittelupaikkansa itse, tulee oppilaitoksen viime kädessä varmistaa, että opiskelija saa harjoittelun suoritettua,

jos hän ei yrityksistään huolimatta itse löydä paikkaa. Jo asiantuntijaharjoittelun alkumetreit ovat osoittaneet, että oppilaitoksen rooliin ei ole ymmärretty panostaa riittävästi. Opiskelijoiden harjoittelun tueksi tarvitaan enemmän ohjausta ja taustatyötä. Tähän tullaan panostamaan vuoden 2016 aikana.

Sekä asiakkuuksienhallintajärjestelmässä että harjoittelun systematisoinnissa oppiaine voi oppia paljon ammattikorkeakoululta, jossa nämä asiat ovat jo pitkälle vakiintuneet. MTI tarjoaa hyvät mahdollisuudet toisilta oppimiseen. Koulutustiimissä käsitellään usein yhteisiksi suunniteltujen tavoitteiden lisäksi jonkin oppilaitoksen toimivia käytäntöjä, joita myös toiset voivat sitten alkaa soveltaa. Koulutuksen laatu paranee ja instituutin tuomat hyödyt lisääntyvät näin myös vertaisoppimisen kautta.

1.4 Elinikäinen oppiminen

Elinikäistä oppimista voidaan tukea muun muassa avoimen yliopiston kautta. Toistaiseksi kuitenkin vain muutama matkailututkimuksen perusopintojen opintojaksoista on tarjolla avoimessa yliopistossa. Avoimen yliopiston kautta tarjottavien opintojen määrää on rajoittanut se, että oppiaineessa toteutettava keskustelupainotteinen lähiopetus vaatii opettajalta paljon, varsinkin jos samaan aikaan opetuksessa on sekä läsnä olevia että verkkovälitteisesti osallistuvia opiskelijoita. Erillisiin ryhmiin ei puolestaan riitä opetusresursseja. Opetustarjontaa on joka tapauksessa jo hieman lisätty käyttäen ratkaisuna opetustilanteiden tallentamista myöhemmin kuunneltavaksi ja katsottavaksi. Näin avoimen yliopiston opiskelijat voivat osallistua kursseille aikataulusta riippumatta. PIA-opintojen (päiväopetukseen integroidun avoimen opetuksen) kautta on jo nykyisin mahdollisuus osallistua matkailututkimuksen perus- ja aineopintojen kaikille kursseille opinnäytetyötä lukuun ottamatta.

Elinikäistä oppimista voidaan edistää myös pitämällä yllä pysyviä ja vastavuoroisia yhteyksiä oppiaineesta valmistuneiden kanssa. Alumnit voivat tehdä esimerkiksi aloitteita täydennyskoulutustarpeista, mutta he voivat myös toimia itse kouluttajina. Alumnitoimintaan onkin MTI:ssa ryhdytty panostamaan viime vuosina, ja yhteyksiä oppiaineesta valmistuneiden kanssa pyritään pitämään

yllä monin tavoin. Alumniverkostoa on laajennettu ja alumneille on järjestetty erilaisia tilaisuuksia. Alumnit voivat olla mukana instituutin ja oppiaineen toiminnassa esimerkiksi osallistumalla kursseille vierailevina luennoitsijoina tai tarjoamalla toimeksiantoja sekä harjoittelu- ja työpaikkoja. Toiminta on vielä alkuvaiheessa ja odottaa laajentumistaan, mutta hyviä esimerkkejä toimivista käytännöistä on jo olemassa. Alumnitoimintaa organisoidaan MTI:n yhteisenä mutta tarvittaessa oppilaitoksittain eriytyvänä toimintana. Tällä hetkellä kehittämiskohteena on erityisesti alumnitoiminnan tavoitteiden kirkastaminen, houkuttelevuuden lisääminen ja viestinnän ammattimaistaminen. MTI:n alumnitoiminnasta vastaavat koulutustiimi ja tiimin nimeämä alumnityöryhmä.

1.5 Tutkintojen työelämärelevanssi

Opintojen työelämärelevanssi on yksi merkittävä opetussuunnitelman laatimisen lähtökohta. On tarpeen määritellä aivan aluksi, millaisiin tehtäviin valmistuneet sijoittuvat ja millaista osaamista nämä tehtävät edellyttävät. Akateemisen tutkinnon tavoitteet ovat erilaiset kuin muilla koulutusasteilla. Tarkoituksena on, että valmistuvat opiskelijat pystyvät katsomaan myös tulevaisuuteen ja muokkaamaan omalta osaltaan tulevaisuuden töitä ja tehtäviä. Heillä tulee siis olla sellaisia tietoja ja taitoja, joita työelämässä ei vielä tällä hetkellä osata kaivatakaan.

Koulutuksen aikana pyritään monin tavoin edistämään opiskelijoiden yleisiä työelämävalmiuksia, kuten kommunikaatio- ja viestintätaitoja, vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja, jatkuvan oppimisen taitoja, ongelmanratkaisutaitoja sekä kykyä itsenäiseen ja aloitteelliseen toimintaan. Tutkintojen työelämärelevanssia lisäävät merkittävästi edellä (alaluvussa 1.3) esitellyt monipuoliset opintojen aikaiset yhteydet elinkeinoelämään ja muihin matkailun sidosryhmiin.

Myös kansainvälistymistä tuetaan koulutuksessa eri tavoin. Monet matkailututkimuksen opiskelijat sisällyttävät opintovuosiinsa vaihto-opiskelu- tai työharjoittelujakson ulkomailla. Huomattava osa oppiaineen omista opintojaksoista toteutetaan englannin kielellä, jolloin ulkomaiset luennoitsijavieraat sekä kursseille osallistuvat ulkomaalaiset opiskelijat (TourCIM-maisteriohjel-

man opiskelijat ja vaihto-opiskelijat) tuovat kansainvälisyyden osaksi matkailututkimuksen opiskelijoiden arkea. Osa oppiaineen henkilökunnastakin on ulkomaalaisia tai ulkomailla pitkään asuneita, mikä edelleen lisää opetuksen kansainvälisyyttä. Matkailututkimuksen tutkintorakenteeseen kuuluu myös suuri määrä kieliopintoja; esimerkiksi suomen, ruotsin ja englannin lisäksi on opiskeltava toista vierasta kieltä vähintään eurooppalaiselle B1–B2-tasolle saakka. Kansainvälistymisen tueksi yliopistolla on vahva ja eurooppalaisessa opiskelijatutkimuksessa erittäin korkeatasoiseksi todettu kansainvälisten asioiden yksikkö, joka auttaa niin opiskelijoita kuin henkilökunnan jäseniäkin heidän kansainvälistymisessään sekä kehittää yliopiston ja tiedekuntien kansainvälisiä asioita. Tärkeä osa kansainvälistymistä on myös ns. kotikansainvälisyys: Lapsikin voi osallistua esimerkiksi kansainväliseen opetukseen, kv-tuutoritoimintaan tai Café Lingua -tapaamisiin.

Palautetta opintojen antamista työelämävalmiuksista saadaan työelämä- ja rekrytointipalveluiden valmistuneille ja työnantajille tekemillä kyselyillä sekä suorista kontakteista työelämän kanssa. Palautetta saadaan myös edellä mainitun alumnitoiminnan kautta.

Yhteyksiä työelämään voisi olla nykyistä enemmänkin. Esimerkiksi työelämän edustajia tai alumneja ei ole toistaiseksi otettu mukaan yhteisiin opetussuunnitteluvaiheen työpajoihin. Myös yleisempiä keskusteluja työnantajatahojen kanssa koulutuksen tuottamista kompetensseista ja muista toiveista voisi olla nykyistä enemmän. MTI:lla on alueen elinkeinoedustajista koottu kumppanuusklubi, jonka on tarkoitus olla tukena mm. opetuksen työelämävastaavuuden kehittämisessä. Yrityksistä huolimatta kumppanuusklubi ei ole lähtenyt kunnolla käyntiin, ja tapaamisia on ollut niukasti. Aiemmin institutilla oli myös kansallinen neuvottelukunta, josta saatiin ajatuksia opetuksen strategisten suuntaviivojen laatimiseen. Neuvottelukunta oli osa valtakunnallista osaamiskeskusohjelmaa, ja sen toiminta päättyi osaamiskeskusohjelman päättymisen myötä vuoden 2013 lopussa. MTI:n kansainväliset tieteelliset neuvonantajat (ks. yksikön toimintakäsikirja) ovat apuna tutkimuksen ja sitä kautta opetuksen suuntaamisessa tulevaisuuden keskeisiin teemoihin, mutta heidän toimintansa on vasta alkuvaiheessa.

1.6 Arviointia – koulutuksen suunnittelun toimivuus, kuormittavuus, vaikuttavuus ja osallistuminen

Koulutuksen suunnitteluun liittyvät prosessit ovat matkailututkimuksen oppiaineessa periaatteessa hyvin mallinnetut ja selkeät. Haasteena on se, että suunnittelu vie aikaa. Laadukas koulutuksen suunnittelu edellyttää asiaan panostamista, joten jostain aika on löydettävä. Hyvä ohjaus ja vetovastuun selkeä osoittaminen auttavat, mutta kaikkien osallistumista tarvitaan. Yhtenä haasteena onkin henkilökunnan osallistuminen. Vaikka tapaamisten ja työpajojen ajankohdista sovitaan yhdessä ja periaatteena on koko henkilökunnan osallistuminen, kaikki eivät aina pääse tai ehdi mukaan. Koska jokaisella on oma tärkeä roolinsa, vastuunsa ja asiantuntemuksensa, keskusteluista voi jonkun poissa ollessa muodostua aivan erisuuntaisia kuin jos kaikki olisivat olleet paikalla. Jos näin tapahtuu, joudutaan seuraavalla kerralla palaamaan tarpeettomasti taaksepäin. Erityisesti korkeimman asiantuntemuksen omaavien henkilöiden eli professorien olisi tärkeää päästä mukaan joka kerta, mutta juuri heillä on eniten muita menoja, jotka estävät osallistumista. Jatkossa tähän tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota ja varmistaa kaikkien mukaanpääsy aikatauluttamalla yhteiset tapaamiset jo hyvissä ajoin.

Haasteena opetussuunnitelman laadinnassa on myös opettavien aiheiden laajuus: mitä otetaan mukaan ja mitä jätetään ulkopuolelle? Kaikkea ei voida opettaa, ja opettajien mielipiteet voivat poiketa suurestikin toisistaan siinä, mikä opetussuunnitelmassa koetaan keskeiseksi. Myös opettajien osaaminen asettaa omat rajansa opetussuunnitelman sisällölle. Matkailututkimuksen monitieteisyys ja laajuus suhteessa oppiaineessa käytössä oleviin resursseihin pakottaa tekemään selkeitä rajauksia sen suhteen, mitä asioita opetussuunnitelmassa painotetaan. Uutta opetussuunnitelmaa laadittaessa keskustelut käyvätkin usein vilkkaina, jopa kuumina, ja eri suuntaan poukkoillen. Vaarana on vahvojen mielipiteiden liika painoarvo valmiissa opetussuunnitelmassa tai kompromissi, joka ei palvele kunnolla ketään. Ensiarvoisen tärkeää prosessissa onkin jämäkkä ohjaus, jolla yhteistä näkemystä haetaan ja päästään etenemään aina seuraavaan vaiheeseen.

Opiskelijoiden edustus on mukana oppiaineen opetussuunnittelutyöpajois-

sa, joten opiskelijoiden toiveet tulevat kuulluksi jo opetussuunnitelmia laadittaessa ja kehitettäessä. Myös palautepöytäkeskustelujen tuloksista informoidaan opiskelijoita ja muita tahoja. Matkailututkimuksen opiskelijoiden ainejärjestö Jalot Villit toimii erittäin aktiivisesti ja on mukana opetuksen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Sekä lisähaasteita että -mahdollisuuksia matkailututkimuksen opetussuunnitelman laatimiseen tuo oppiaineen kytkeytyminen useisiin organisaatiotahoihin: yliopiston lisäksi Lapin ammattikorkeakouluun ja Lapin matkailuopistoon sekä näiden kolmen yhdessä muodostamaan Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituuttiin. Jotta yhteistyö toimisi sujuvasti, yhteiset opinnot ja yhteistyön paikat täytyy ottaa huomioon jo opetussuunnitelmia laadittaessa. Näin voidaan varmistaa sopivat aikataulutukset, sisällöt, monipuoliset opetus- ja oppimismenetelmät sekä tasapainoinen opetuksen kuormittavuus. Yhteisen opetuksen lisäksi suunnittelutyössä tulee ottaa huomioon MTI:n strategiset linjaukset ja painoalat, joiden pitää näkyä opetuksessa. Lisäksi on huomioitava instituutin muiden oppilaitosten koulutustarjonta ja linjattava opetettavia asioita ja sisältöjä siten, että eri oppilaitosten välille ei synny tarpeettomia päällekkäisyyksiä. Yliopiston puolella painottuu tieteellisyys ja uuden tiedon tuottaminen, mutta tiettyjä limittäisyyksiä perusasioissa on ammattikorkeakoulun kanssa ja osittain myös matkailuopiston kanssa. Yhteistyön avulla pyritään välttämättään tilanne, jossa samaa asiaa opetetaan viereisissä luokkahuoneissa. Yhteistyön koordinoimisessa keskeisessä asemassa on MTI:n koulutustiimi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että koulutuksen suunnitteluun liittyviä kehittämisen kohteita on matkailututkimuksen oppiaineessa niin paljon, että koko henkilökunnan osallistuminen on välttämätöntä. Tämä myös tiedostetaan, ja motivaatio opetussuunnitteluun osallistumiseen on oppiaineessa varsin korkea.

2 KOULUTUKSEN TOTEUTUS

2.1 Opiskelijavalinta

Matkailututkimuksen oppiaineeseen valitaan vuosittain valtakunnallisessa yhteishaussa 25 opiskelijaa. Kansainväliseen TourCIM-maisteriohjelmaan (Master's Degree Programme in Tourism, Culture and International Management) valitaan erillisessä haussa vuosittain 10 opiskelijaa. Opiskelijoiksi voidaan lisäksi valita avoimia yliopisto-opintoja riittävästi suorittaneita (enintään 5), siirto-opiskelijoita (ei kiintiötä) sekä opiskelijoita suorittamaan suoraan maisterin tutkintoa alemman korkeakoulututkinnon perusteella (enintään 3). Opiskelijarekrytointi ja opiskelijavalinta ovat olennainen osa laadukasta koulutusta. Ilman lahjakkaita, motivoituneita ja alalle soveltuvia opiskelijoita erinomaisenaan opetussuunnitelmat, opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt eivät tuota hyvää tulosta.

Opiskelijarekrytointiin on matkailututkimuksen oppiaineessa kiinnitetty erityistä huomiota viime vuosina, sillä yhteyshaun hakijamäärät laskivat hälyttävän alhaisiksi vuosina 2011–2012 (ks. alaluku 3.2). Syiksi hakijamäärien laskuun arvioitiin ainakin sopivan suomenkielisen valintakokekirjan puuttuminen ja opetussuunnitelman hajanaisuus. Viimeksi mainittuun vastattiin opetussuunnitelman perinpohjaisella uudistustyöllä (ks. alaluku 1.1). Valintakokekirjan puute korjattiin kirjoittamalla pääosin oppiaineen ja MTI:n muun henkilökunnan toimesta *Matkailututkimuksen lukukirja* (2013, toim. Soile Veijola). Kirja antaa opiskelemaan hakeville nyt selkeän kuvan siitä, mitä matkailututkimuksen opiskelu on. Kirja oli ensimmäisen kerran käytössä vuoden 2014 valintakokeessa. Myös valintakokeen muotoa muutettiin niin, että mukana on soveltavia tehtäviä ja hakijat voivat ottaa kokeeseen mukaan ennalta valmistelemansa muistiinpanot. Lisäksi hakijoilla on mahdollisuus osallistua valintakokeeseen Rovaniemellä tai Helsingissä, ja hakijoita onkin ollut molemmilla paikkakunnilla suunnilleen yhtä paljon.

Ensi kokemukset uudesta valintakokekirjasta ja uudistetusta valintakokeesta olivat rohkaisevat. Hakijamäärät kääntyivät nousuun, ja syksyllä 2014 aloitta-

neet opiskelijat vaikuttivat opintoihinsa hyvin motivoituneilta ja heillä näytti olevan edeltäviä vuosikursseja paremmat valmiudet yliopisto-opintoihin. Vuonna 2015 hakijoiden ja valintakokeeseen osallistuneiden määrä jäi jälleen melko pieneksi (ks. alaluku 3.2). Tilannetta selittää osittain – mutta ei kokonaan – korkeakoulujen muuttunut hakujärjestelmä. Opiskelijarekrytointiin onkin jatkossa kiinnitettävä edelleen erityistä huomiota. Myös valintakoekirjan ja valintakokeen muodon päivittäminen alkaa olla taas ajankohtaista, ja asiaa koskeva keskustelu on käynnistetty syksyn 2015 oppiainepalaverissa.

Englanninkieliseen TourCIM-maisteriohjelman hakuaika on vuosittain joulutammikuussa. Valintakokeen sijaan maisteriohjelmassa valintaperusteina ovat aiemmat opinnot, kirjallisuuden pohjautuva essee ja motivaatiokirje. Ohjelma on ollut varsin vetovoimainen (ks. alaluku 3.2). Ohjelmaan valituista enemmistö on ollut ulkomaalaisia (sekä Euroopasta että muualta tulleita), mutta joka vuosi mukana on ollut myös joitakin suomalaisia opiskelijoita. Ulkomaalaisista hakijoista monet ovat suorittaneet englanninkielisen ammattikorkeakoulututkinnon Suomessa. Joukossa on ollut myös joitakin Lapin yliopiston entisiä vaihto-opiskelijoita.

2.2 Opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt

Lähtökohdat ja nykytila

Opetusmenetelmien valintaa ja kehittämistä ohjaa näkemys siitä, mitkä menetelmät tukevat parhaiten opiskelijoiden mielekästä oppimista sekä asetettujen osaamistavoitteiden saavuttamista. Koska yliopistoon tulee opiskelijoita hyvin erilaisista lähtökohdista, opetusmenetelmien valinnassa yksi keskeinen kysymys on, kenelle tai millaiselle opiskelijaryhmälle opetetaan. Matkailututkimuksen opiskelijat ovat hyvin heterogeeninen joukko: niin aiemmat opiskelu- ja työkokemukset kuin muukin tausta vaihtelevat, samoin oppimistyyli- ja -tavat. Kurssilla voi olla suoraan lukiosta tulleita mutta myös alan ammattikorkeakoulututkinnon jo suorittaneita ja matkailualalla pitkään työskennelleitä. Heterogeenisuutta lisää MTI-yhteistyö: opintojaksoilla saattaa olla mukana ammattikorkeakoulun tai matkailuopiston opiskelijoita, joiden etukäteistiedot

opetettavasta asiasta ovat erilaiset kuin yliopisto-opiskelijoilla.

Matkailututkimuksessa on panostettu vahvasti erilaisten opetus- ja suoritustyylojen käyttöön. Opetustyyloina käytetään muun muassa luentoja, ryhmätyöskentelyä, pienryhmäkeskusteluita, teemaseminaareja, lukupiirejä, itsenäistä työskentelyä, vierailuja eri kohteisiin sekä pienimuotoisten empiiristen tutkimusten tekoa ja muuta kenttätyöskentelyä. Kaikkien opintojaksojen suoritustyyloja on opetussuunnitteluvaiheessa kerätty yhteen taulukkoon, jonka avulla erilaisia suoritustyyloja on voitu jakaa tarkoituksenmukaisesti eri opintojen vaiheeseen. Opintojen alkuvaiheessa painottuvat yksinkertaisemmat ja perinteisemmät suoritustyyloja, kuten referaatit ja tentit. Opintojen edetessä mukaan tulee enemmän ryhmätöitä, analyysejä ja esseitä. Myös uusia opetusmuotoja, kuten videografiaa ja blogia, hyödynnetään. Opiskelija oppii siis sisällön lisäksi erilaisia oppimistapoja ja niiden kautta työelämässä hyödyllisiä monipuolisia taitoja. Hän oppii myös tunnistamaan itselleen tehokkaimmat uuden oppimisen tavat. Palaute opiskelumenetelmistä ja niiden monipuolisuudesta on ollut kiittävää.

Ulkomaiset opettajavieraat tuovat oman lisänsä opetukseen ja opetusmenetelmiin. MTI:ssä käy lukuvuoden mittaan useita kansainvälisiä vieraita joko lyhyesti muutaman päivän vierailulla tai jopa puolen vuoden mittaisessa vaihdossa. Useimmiten lähtökohtana on, että vierailija pitää luentoja omasta erikoisalastaan. Vierailuluennot voidaan sisällyttää johonkin opetussuunnitelman mukaiseen kurssiin tai järjestää erillisinä kursseina tai luentosarjoina. MTI:n opiskelijoiden on mahdollista saada erillisistä luennoistakin opintopisteitä perehtymällä luennoitsijan aiempaan tuotantoon ja laatimalla ohjeen mukainen kirjallinen raportti. Opintopisteitä voi saada myös kotimaisten vieraiden luennoista, samoin erilaisista koti- ja ulkomaisista matkailuaiheisista seminaareista ja keskustelutilaisuuksista.

Opintojen yhteydestä työelämään ja asiantuntijuuden kasvusta ammattilaisuuteen mainittiin jo luvussa 1. Opintojaksojen yhteys työelämään huomioidaan opetuksessa yhä enemmän, ja useilla kursseilla on tavalla tai toisella konkreettinen yhteys elinkeinoelämään. Opiskelijoita rohkaistaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen kannustamalla heitä esimerkiksi suorittamaan pro gradu -tutkielman kypsyysnäytelehtikirjoituksen tai julkisen puheenvuo-

ron muodossa. Näistä varsinkin ensin mainitusta on tullut suosittu: Lapin Kansan alakertapalstalla on viime vuosina julkaistu lukuisia matkailututkimuksen opiskelijoiden kirjoituksia.

Käytettyjen oppimateriaalien laatua voidaan arvioida mm. seuraavien kriteerien avulla: saatavuus, soveltuvuus opiskelijaryhmän ja osaamistavoitteiden kannalta, ajantasaisuus, motivoivuus ja selkeys, tarkoituksenmukaisuus, luotettavuus ja monipuolisuus. Matkailututkimuksen oppiaineessa pääasiallisina oppimateriaaleina käytetään alan perusteoksia, uutta kirjallisuutta ja uusinta tutkimustietoa artikkeleiden muodossa. Aineistot ovat kaikkien opiskelijoiden saatavilla kirjastossa tai Optima-oppimisympäristössä. Kirjoja ei kuitenkaan ole aina riittävästi saatavilla kirjastossa. Tieteellisten artikkeleiden ja muun sähköisesti saatavilla olevan aineiston käyttö on hyödyllistä sekä niiden ajankohtaisuuden että hyvän saatavuuden takia. Opettajat tuottavat myös itse opetusmateriaalia.

Optima-oppimisympäristöä käytetään matkailututkimuksen oppiaineessa useimmilla kursseilla. Useimmiten Optimaa hyödynnetään materiaalipankkina ja opiskelijoiden tehtävien palautuskanavana. Mahdollisuuksia ympäristön vuorovaikutteisempaan käyttöön olisi olemassa, mutta niitä ei ole toistaiseksi hyödynnetty kovinkaan paljon. Toisaalta Optima on ympäristönä hieman kanka eikä houkuttele monipuoliseen opetukseen: erilaisia välineitä kyllä on paljon, mutta ne pitäisi itse osata ottaa käyttöön; ohjelma ei niitä automaattisesti tarjoa eikä tue ohjatusti niiden hallintaa. Muitakin oppimisympäristöjä (esim. Moodle tai kyvyt.fi) voi toki käyttää, mutta koska Optima on virallisesti Lapin yliopiston käyttämä ympäristö, johon on myös saatavilla e-oppimiskeskuksen tukea, jää muiden ympäristöjen opettelu ja käyttö opettajien omalle vastuulle ja näin helposti vähäiseksi.

Virtuaaliopetusta matkailututkimuksen oppiaineessa on vain vähän. Muutamia luentoja on nauhoitettu ja tallennettu Optimaan kuunneltavaksi myöhemmin. Aiemmin toteutetuissa maisteriohjelmissa virtuaaliopetusta on käytetty enemmän, mutta useimmat opettajat suosivat tällä hetkellä pedagogiikka, joka edellyttää opiskelijoiden paikalla oloa. Paikasta riippumattomalle opetukselle on kuitenkin koko ajan kasvava kysyntä. Pelkän luentojen nauhoittamisen sijaan olisi suotavaa kehittää erilaisia verkko-opiskelun muotoja: osallistavia, ai-

kaan sidottuja, monimuotoisia, keskustelevia jne. Tekniset mahdollisuudet ovat nykyisin lähes rajattomat.

Joustavuutta opiskeluun tuovat kuitenkin monet itsenäiset suoritusmuodot ja mahdollisuus tehdä opiskeluun liittyviä tehtäviä myös kesäaikaan. Perusopinnot voi myös korvata suorittamalla matkailualan perusopinnot verkko-opintoina Matkailualan verkostoyliopistossa Itä-Suomen yliopistossa. Oppiaineen kirjallisuustenttejä (joita tosin käytetään vain muutamalla kurssilla) voi suorittaa tenttiakvaariossa itselle sopivaan aikaan. Toimivat AHOT-menettelyt (ks. s. 31) sujuvoittavat omalta osaltaan opintoja. Aiemmin matkailualan ammattikorkeakoulututkimuksen suorittaneille on laadittu selkeät ohjeet opinnoista, joiden avulla maisterintutkimuksen voi suorittaa noin 3,5 vuodessa.

Oppimisympäristöjä monipuolistaa yhteistyö MTI:n oppilaitosten kesken. Valitsemalla ristiinvalittavia opintoja ammattikorkeakoulusta yliopiston opiskelijat opiskelevat ammattikorkeakoulun opetustiloissa ja opiskelutavoin, esimerkiksi projektimaisesti itse valitsemisessaan ympäristöissä tai yhteistyössä yritysten ja toimeksiantajien kanssa niiden osoittamissa tiloissa. Lapin matkailuopiston opintoja ristiinvalitsemalla opiskelija pääsee oppimaan konkreettisesti toimintaympäristöissä, kuten esimerkiksi ravintolan keittiössä, hotellin vastaanotossa tai luontopalveluyrityksen retkikohteessa.

Matkailututkimuksen oppiaine on toiminut viimeiset vuodet MTI:n toimitiloissa Viirinkankaalla, missä myös valtaosa oppiaineen omasta opetuksesta tapahtuu. Opetustilat Viirinkankaan kampuksella ovat pääosin perinteisiä luokkahuoneita. Nykyaikainen opetus edellyttää myös monipuolisemmin muunneltavia ja viihtyisämpiä tiloja, ja tähän tarpeeseen on MTI:ssa osittain jo vastattu. Instituuttiin on vastikään uudistettu opiskelijoiden itsenäisen työskentelyn tila (Unelmatehdas). Pääasiassa henkilökunnan kahvi- ja kokoushuoneena toimivaa Academic Common Roomia on käytetty ajoittain myös opetuksessa. MTI on laatinut kumppanuussopimuksia muutamien yhteistyöyritysten kanssa, jotka sisustavat tiettyjä luokkia uudestaan, toivottavasti muunneltavampaan suuntaan. Lisäksi yliopiston siipeen ollaan sisustamassa uutta opiskelijoiden itseopiskelutilaa. Kampuksella on myös oma ravintola.

Vuoden 2016 alusta Viirinkankaan kampuksen tilankäyttöä tiivistetään. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun käyttöön jää puolet nykyisistä tiloista; toisen

puolikkaan vuokralaiseksi tulee Rovaniemen steinerkoulu. Edellä mainittu Academic Common Room otetaan aiempaa enemmän opetuskäyttöön, mutta sen omaleimainen rento luonne säilytetään. Unelmatehdas jää edelleen toimivaksi tilaksi, samoin yritysten kummiluokat. Monimuotoisuutta on tarkoitus lisätä muihinkin luokkatiloihin sekä sisustaa aulatilat keidastyyppisiksi joustavaa opiskelua ja työntekoa mahdollistaviksi tiloiksi. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun henkilökunta sijoittuu tiiviimmin samoihin tiloihin ja yhteisiin työhuoneisiin, mikä tuonee virikkeitä yhä lisääntyvälle opettajien väliselle yhteistyölle.

Viirinkankaan kampuksella sijainnut MTI:n oma matkailukirjasto suljettiin tilapäisesti keväällä 2013 sisäilmaongelmien takia. Matkailukirjaston aineistot sijoitettiin Lapin korkeakoulukirjaston Lapin yliopiston sekä Lapin ammattikorkeakoulun Jokiväylän toimipisteisiin. Osin aineistoa siirrettiin myös kirjaston varastoihin. Aiemmin matkailualalla toimi kirjastossa informaattikko sekä kirjastosihteerit, mutta toimien fuusioimisen takia informaatiopalvelujen matkailualan erikoisosaaminen on vähentynyt. Tämä ratkaisu näyttää jääneen pysyväksi. Koulutustiimi on laatinut kirjastopalveluita koskevan kannanoton, mutta se ei ole johtanut muihin toimenpiteisiin kuin tiedonhakupisteen perustamiseen Unelmatehtaan tiloihin. Matkailualan kirjastopalvelut ovat siis selvästi heikentyneet. Tätä kirjoitettaessa syksyllä 2015 näyttää kuitenkin siltä, että matkailuaineisto ollaan sijoittamassa uudistettavaan Korkeakoulukirjaston päätoimipisteeseen yliopistolle vuonna 2016 tai 2017, mikä täyttäisi ainakin osittain matkailukirjaston häviämisen jättämän aukon palvelujen saatavuudessa.

Tammikuussa 2015 oppiaineen henkilökunta kuuli yllättäen, että yliopisto on irtisanonut vuokrasopimuksen Viirinkankaan kampuksella ja että tulevia toimitiloja ei ole instituutin näkökulmasta suunniteltu lainkaan. Tuolloin kuultiin myös, että uhkana on MTI:n yliopisto- ja ammattikorkeakouluosapuolten siirtyminen erillisiin tiloihin, mikä herätti huolta Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin tulevaisuudesta. Henkilöstön mielipiteitä tai näkemyksiä asiasta ei kysytty. Asian ilmi tulemisen jälkeen perustettiin kuitenkin asianmukaiset työryhmät henkilöstö- ja opiskelijaedustajineen miettimään tulevaisuutta. Selvitysten jälkeen päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaisesti MTI:n

molemmat korkeakouluosapuolet jatkavat toistaiseksi Viirinkankaalla, joskin supistetussa tiloissa (ks. edellä). Pidemmän aikavälin ajatuksena on instituutin siirtyminen kokonaisuudessaan yliopiston tiloihin, mutta päätöksiä siitä ei ole vielä tehty.

Arviointia ja kehittämisen haasteita

Matkailututkimuksen opintojaksoilla käytettävät opetusmenetelmät ovat jo nykyisellään monipuoliset. Niitä pyritään kehittämään entisestään ja huomioidaan taustalla olevat oppimisen yleiset periaatteet: oppiminen on jatkuvaa toimintaa, joka perustuu opiskelijan omiin kokemuksiin ja opittavan aineksen prosessointiin. Tietoa syvennetään, käsitteellistetään, tutkitaan ja kokeillaan jatkuvasti. Opiskelija siis syventää ymmärrystään opittavasta asiasta reflektomalla omia kokemuksiaan. Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja opiskeluaan, ja heille annetaan rakentavaa ja kannustavaa palautetta sekä ohjausta. Joillakin opintojaksoilla on yhtenä suoritusmuotonakin oman osaamisen itsearviointi. Kaikki edellä mainitut käytännöt tuovat opiskelijoille yhä selvemmin esiin heidän oman osaamisensa karttumisen.

Opiskelijoiden mielekkään oppimisen kannalta eduksi on, jos opettajan rooli muuttuu sisällön asiantuntijasta oppimiskeskiseksi oppimisen edistäjäksi ja valmentajaksi – ja opiskelijan rooli muuttuu vastaavasti passiivisesta tiedon vastaanottajasta aktiiviseksi tiedon luojaksi. Mielekkästä oppimista edistää myös opiskelijoiden ja opettajien välinen avoin vuorovaikutus ja luottamuksellinen ilmapiiri. Matkailututkimuksen oppiaineen yleisestä ilmapiiristä ja luontevasta vuorovaikutuksesta on saatu myönteistä palautetta mm. opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteisissä oppiainekahvitilaisuuksissa (ks. alaluku 2.4), ja näihin asioihin kiinnitetään jatkossa entistä enemmän huomiota myös yksittäisten opintojaksojen toteutuksissa.

Opiskelijat voivat tutustua opintojaksolla käytettäviin opetus- ja suoritustuotoihin etukäteen lukemalla opinto-opasta, mutta kunkin kurssin aikataulu, menetelmät ja suoritustavat esitellään vielä kaikille ensimmäisellä luentokerralla. Näin pyritään varmistamaan, että nämä käytännön asiat tulevat kaikille selväksi. Opiskelijapalautteen perusteella näyttää siltä, että tätä läpikäyntiä tulisi vielä entisestään täsmentää. Varsinkin uusien kurssien ensimmäisellä luentokerralla.

mäisillä toteutuskerroilla on opettajilla itselläänkin ollut haasteena tietää kaikki yksityiskohdat jo kurssin alussa.

Yksi kehittämiskohde tulevaisuutta ajatellen on paikasta riippumattoman opetuksen lisääminen. Kuten edellä todettiin, virtuaalista opetusta on matkailututkimuksessa toistaiseksi vain vähän.

Alussa mainittu opiskelijoiden heterogeenisuus tuo haasteita opetukseen ja opetusmenetelmien soveltamiseen. Opettajien työtä lisää jo opiskelijoiden taustan ja lähtötason selvittäminen, puhumattakaan erojen huomioimisesta opetuksessa. Tarvitaan pedagogista kekseliäisyyttä ja huolellista suunnittelua. Opettajille tarvittaisiinkin lisää opastusta pedagogiikkaan. Nyt erilaisten opetusmenetelmien opettelu jää liikaa opettajien omalle vastuulle, vaikka erilaisia henkilöstökoulutuksia, kuten Optima- ja monimuoto-opetuskoulutukset ja yliopistopedagogiset opinnot, järjestetäänkin aika ajoin. Lisäkoulutusten järjestämisen lisäksi tulisi varata aikaa koulutuksiin osallistumiseen. Myös vertaisoppimista toisten opettajien hyvistä kokemuksista voitaisiin hyödyntää vielä enemmän.

2.3 Oppimisen arviointimenetelmät

Koulutuksen laadun tärkein kriteeri on opiskelijan onnistunut oppimisprosessi. Sen tuloksena syntyvä oppiminen on opiskelijan ja opetushenkilökunnan yhteistyötä. Hyvä opettaja tarjoaa opiskelijalle mahdollisuudet ja tuen oppimiseen ja voi monin tavoin välillisesti vaikuttaa opiskelijan oppimiseen. Opiskelija vastaa kuitenkin omasta opiskelustaan ja omista oppimisestaan – kukaan ei voi oppia hänen puolestaan.

Oppimisen arviointi on jatkuvaa. Arviointi on määrällistä (kuten suoritettujen opintopisteiden ja tutkintojen määrä) ja laadullista (kuten opiskelijoiden ja opettajien sanalliset arviot opetuksesta ja oppimisesta). Tärkeää on arvioida opiskelijoiden oppimista niin, että arviointi tukee oppimista ja johdattaa itseohjautuvuuteen sekä motivoi elinikäiseen oppimiseen. Arvioinnin tulee myös johtaa koulutuksen kehittämiseen.

Oppimisen arvioinnissa ja palautteen antamisen muodoissa on eroja opet-

tajien ja opintojaksojen välillä. Minimissään palaute kertoo, että opintojakso on hyväksytty tai hylätty, mutta yleensä hyväksytystä suorituksesta annetaan arvosana (asteikolla 1–5). Opiskelijat voivat saada kaikista kirjallisista töistään henkilökohtaisen palautteen, mutta sitä ei välttämättä anneta automaattisesti kirjallisena. Pyydettyessä se on aina mahdollista saada. Jos omaa arvosanaansa haluaa korottaa, silloin yksityiskohtainen palaute on aina tarpeen.

Arvioinnissa on tärkeää löytää selkeät kriteerit, joiden avulla oppiminen tunnistetaan ja tunnustetaan. Oppimista tulee arvioida opintojaksolle asetettujen osaamistavoitteiden pohjalta. Tämä periaate ei matkailututkimuksen oppiaineessa vielä nykyisin täysin toteudu. Myös aiemman osaamisen tunnistaminen (AHOT) perustuu oppimisen ja osaamisen arvioinnille suhteessa osaamistavoitteisiin. Opiskelija voi hakea opintojen korvaamista joko aiemmilla opinnoillaan tai muulla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitulla osaamisella, mikäli niiden kautta kertynyt osaaminen vastaa opintojaksojen tai opintokokonaisuuksien osaamistavoitteita. Tarkoituksena on, että sitä minkä jo osaa, ei tarvitse enää opiskella uudestaan. AHOT-menettelyihin on Lapin yliopistossa jo vakiintuneet käytännöt (ks. yliopiston laatukäsikirja).

Yksittäisten opintojaksojen ja suoritusmuotojen välillä on eroja siinä, miten tarkkaan arviointiperusteet kerrotaan opiskelijoille. Arviointi ei saisi perustua pelkästään hiljaiseen tietoon. Joissakin opintokokonaisuuksissa (esimerkiksi matkailututkimuksen seminaarissa ja kandidaatintutkielmassa) ovat käytössä selkeästi määritellyt arviointikriteerit ja -taulukot, jotka tuodaan opiskelijoille yksityiskohtaisesti (pisteytysperusteinen) tiedoksi. Kun arvosteluperusteet ovat opiskelijoiden käytettävissä opintokokonaisuuden alkaessa, he osaavat ennakoida opiskelunsa tavoitteidensa mukaiseksi. Arviointikäytännöissä on kuitenkin hajontaa, eivätkä eri opintojaksoilla käytetyt arviointiperusteet ole useinkaan muiden opettajien tiedossa. Koska opiskelijoiden oppimisen arvioinnin tulee olla tasapuolista ja perusteltua, arviointikriteerien ja -tapojen läpikäynti olisi oppiaineessa paikallaan.

2.4 Opiskelijoiden oppiminen ja hyvinvointi

Opiskelijoiden oikeusturvasta ja velvollisuuksista on säädetty Lapin yliopiston tutkintosäännössä. Tutkintosääntö takaa mm. oikeuden ohjaukseen, kurssisuoritusten arviointiperusteiden läpinäkyvyyden ja arvostelun oikaisumenettelyn sekä mahdollisuuden korottaa arvosanojaan. Lapin yliopiston ylioppilaskunta on laatinut lisäksi Opiskelijoiden oikeusturvaoppaan, jossa on selitetty oikeusturva-asioita käytännönläheisten esimerkkien kautta.

Opiskelijoiden oppimisprosessia ovat tukemassa opettaja- ja opiskelijatuutorit sekä henkilökohtaiset opintosuunnitelmat. Opettaja- ja opiskelijatuutori nimetään kaikille aloittaville opiskelijoille. Opiskelija laatii HOPS:n yhdessä opettajatuutorin kanssa heti opintojen alussa ja päivittää sitä vuosittain. Opiskelijoiden ohjaus on henkilökohtaista ja järjestelmällistä toimintaa, jotta opiskelija on tietoinen tarjolla olevista opiskelumahdollisuuksista ja voi luoda tavoitteisiinsa ja tilanteeseensa sopivan oppimissuunnitelman. Tämä edistää opiskelijoiden opinnoissa etenemistä, oppimista ja hyvinvointia. Opettajatuutoritoiminta on keskeinen osa ohjaukseytymistä. Käytännössä ohjaus toteutuu siten, että ensimmäisenä vuonna järjestetään sekä ryhmäohjausta että henkilökohtainen tapaaminen, jossa ensimmäinen HOPS hyväksytään. Seuraavina vuosina järjestetään ryhmä- ja henkilökohtaisia tapaamisia vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Matkailututkimuksen oppiaineessa on sovittu, että yksi opettaja vastaa koko vuosikurssin tuutoroinnista. Hän siis seuraa opiskelijoiden edistymistä vuosittain ja pysyy näin selvillä opintoihin ilmaantuvista ongelmakohdista. Kahtena viime vuotena varsinaisen tuutorin lisäksi on nimetty myös toinen opettajatuutori hallintohenkilökunnasta. Näin voidaan tehdä työnjakoa ja keskittyä toisaalta enemmän sisällölliseen ohjaukseen (opiskelutavat, oman oppimisen arviointi, sivuainevalinnat, yliopistoyhteisö, henkilökohtainen persoonallinen kasvu) ja toisaalta tekniseen ohjaukseen (HOPS:n laatiminen, tutkintorakenne, opintojen aikatauluttaminen). Opiskelijatuutorit puolestaan auttavat uusia opiskelijoita tutustumaan opiskeluympäristöön ja yliopistoyhteisöön ja neuvovat käytännön asioissa. Opiskelijatuutoroinnilla ja opiskelijoiden keskinäisellä vertaistuellalla on suuri merkitys erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Myös TourCIM-maisteriohjelman opiskelijoilla on omat opiske-

lija- ja opettajatuutorinsa.

Opintojen sujuvaa etenemistä tuetaan matkailututkimuksen oppiaineessa suunnittelemalla ja koordinoimalla koko lukuvuoden opetusaikataulut hyvissä ajoin etukäteen. Näin pyritään välttämään päällekkäisyyksiä oppiaineen kursien kesken. Lisäksi aikataulutuksessa otetaan huomioon MTI:n yhteiset opinnot sekä muista oppilaitoksista ristiinvalittavissa olevat opinnot, jolloin samaan aikaan ei järjestetä matkailututkimuksen oppiaineen opintoja. Haasteita opetusaikataulujen laadintaan aiheuttavat opiskelijoiden erilaiset sivuaineet sekä kieli- ja metodiopinnot, joiden aikatauluja ei voida kaikkia koordinoita siten, että päällekkäisyyksiä ei tulisi. Aikataulutusta tulee jatkossa edelleen kehittää. Lisäksi tulee pohtia erityisesti lukukausien loppuaikoja, jolloin monet opiskelijat siirtyvät jo töihin tai pois paikkakunnalta, vaikka opetusperiodien mukaan tuolloin pitäisi olla vielä tehokasta opiskeluaikaa. Opetuksen ajoittaminen näihin ajankohtiin tuottaa hankaluuksia, ja tällöin opinnot usein kärsivät. Opintojen tasainen rytmitys lukukauden aikana helpottaisi ruuhkahuippuja ja takaisi paremmin opintojen edistymisen tavoitevauhdissa. Myös virtuaalisen opetuksen lisäämistä ja luentojen tallennusta Optimaan kannattaa pohtia.

Matkailututkimuksen opintojen suoritusjärjestys on monilta osin vapaasti valittavissa, mikä voi aiheuttaa hämmennystä opintojen suunnitteluun joillakin opiskelijoilla. Ohjeellinen suoritusjärjestys on tarkoitus lisätä tuleviin opinto-oppaisiin. Opintojen aikataulutus toimii siten, että mikäli ohjeellisessa suoritusjärjestyksessä etenee, ei päällekkäisyyksiä pitäisi tulla. Ohje helpottaa myös opettajatuutoreiden työtä. Eri syistä johtuen opiskelijat joutuvat kuitenkin monesti poikkeamaan suositellusta suoritusjärjestyksestä, mikä aiheuttaa ylimääräisiä järjestelyjä aikatauluissa ja opintojaksojen toteutuksessa.

Opintojen mitoituksen kannalta on tärkeää kyetä arvioimaan opintojakson suorittamisen vaatima aikaresurssi: miten paljon opiskelijalta kaikkiaan kuluu aikaa opintojaksoon (ml. ohjattu työskentely, itsenäinen työskentely, kirjallisuuden lukeminen, kirjallisten töiden laatiminen jne.). Matkailututkimuksen oppiaineessa opintojaksojen kuormittavuuden laskemisessa on käytetty apuna erilaisia laskentataulukoita. Näitä laskentakaavoja on esitelty myös opiskelijoille, koska kokemuksellinen käsitys opintopisteestä ei välttämättä vastaa laskennallista, eivätkä opiskelijat välttämättä hahmota, miten paljon töitä on tehtävä

yhdenkin opintopisteen saavuttamiseksi.

Opiskelijoiden edistymistä ja opintopistekertymiä seurataan matkailututkimuksen oppiaineessa puolivuositain. Seurannan ja taulukoinnin avulla pyritään löytämään kohtia, joissa useimmin jäädään opinnoista jälkeen. Tämän pohjalta voidaan tehdä tarvittavia korjausliikkeitä. Seuranta auttaa myös tarttumaan yksittäisen opiskelijan vaikeuksiin opintojen etenemisessä ennen kuin tilanne kehittyy liian vaikeaksi. Useat ongelmat selviävät opiskelijan kanssa keskustelemalla.

Matkailututkimuksen henkilökunta ja opiskelijat kokoontuvat noin kerran kuukaudessa yhteen kahvittelemaan ja vaihtamaan kuulumisia opetuksesta ja muista opiskeluun ja opettamiseen liittyvistä asioista. Tilaisuuksien tunnelma on välitön, ja siellä voidaan nostaa esiin myös havaittuja epäkohtia, jotka voidaan sitten korjata pikaisesti. Voidaan esimerkiksi selvittää joitakin hankalaksi koettuja ohjeita tai korjata kurssien toteutus- ja suoritusmuotoja meneillään olevalla kurssilla tai opetussuunnittelukierrosten välissä. Oppiainekahvien kokoonkutsujina toimivat opiskelijat, ja he laativat tapaamisista muistion, joka välitetään tiedoksi sekä opiskelijoille että henkilökunnalle. Syksystä 2015 alkaen joka toiset oppiainekahvit järjestään englanniksi, jotta myös TourCIM-opiskelijoilla olisi mahdollisuus osallistua. Opiskelijoilla on edustaja myös kaikissa MTI:n työryhmissä ja yhteistyöelimissä (ks. yksikön toimintakäsikirja). Keskusteluyhteys matkailututkimuksen opiskelijoiden ainejärjestön (Jalot Viljit) ja henkilökunnan välillä on avoin ja luonteva.

Oppiaineessa on vuodesta 2013 alkaen kannustettu opiskelijoita vuosittaisen palkintojen avulla. Vuoden opiskelijan ja vuoden valmistujan palkinnot annetaan syksyllä edellisen lukuvuoden opintosuoritusten ja muun toiminnan perusteella. Henkilökunta valitsee palkittavat opiskelijat oppiainepalaverissa avoimesti kerrottujen kriteerien pohjalta. Palkinnoilla halutaan tukea aktiivista, tavoiteaikataulussa tapahtuvaa laadukasta oppimista sekä verkostoitumista ja yhteisöllistä osallistumista eli opiskelijoiden toimimista akateemisen yhteisön jäseninä.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin tukena on myös Lapin yliopiston ylioppilaskunta, joka järjestää muun muassa opiskelijoiden edunvalvontaa ja liikuntapalveluja. Yliopiston yhteisistä palveluista opiskelijoiden käytössä ovat myös

mm. korkeakouluopintojen ohjaaja, oppilaitospastori ja YTHS:n terveydenhoitopalvelut. Ylioppilaskunnalla ja yliopistolla on yhteisiä työryhmiä (SUPI, HYVINKÖ), joissa käsitellään opiskelijoiden hyvinvointiasioita ja opiskelujen sujuvuutta sekä tehdään näistä kehittämissuhteita.

2.5 Opettajien osaaminen ja työhyvinvointi

Yliopiston uusi osaamisen suuntaamisen toimintamalli mahdollistaa opettajien työpanoksen jakamisen siten, että kukin voi panostaa eniten parhaiten osaamaansa alueeseen mutta toisaalta myös kehittää vielä orastavia taitoja. Opettajien pedagoginen osaaminen kumpuaa sekä kokemuksesta että pedagogisista opinnoista. Opettajat kehittävät sisällöllistä asiantuntemustaan jatkuvasti osana normaalia työtään, mutta opetusmenetelmiin voitaisiin tarjota enemmän koulutusta (ks. alaluku 2.2). Pedagogiikan merkitystä voitaisiin painottaa enemmän myös oppiaineen tulevaisuuden rekrytoinneissa. Esimerkiksi opettajan pedagogisten opintojen tai yliopistopedagogisten opintojen suorittamisesta voisi saada valinnassa etua, tai niiden suorittamista voitaisiin jopa edellyttää valittavilta (joko valmiiksi suoritettuina tai tulevaisuudessa suoritettavina). Tästä on käyty ajoittain keskustelua, mutta varsinaisia linjauksia ei ole tehty. Opetusasiat ovat kuitenkin yliopiston tehtävänäytötoimien mukaan yksi valinnassa huomioitava asia.

Kukin opettaja valitsee opetuksessaan käyttämänsä pedagogisen linjan ja toimintatavat sekä vastaa omien opintojaksojensa toteuttamisesta ja opetusmenetelmien kehittämisestä. Tämä akateeminen vapaus on määritelty jo Suomen perustuslaissa. Siksi täysin yhtenäistä pedagogista näkemystä ei pidetäkään tavoitellana. Yhteisiä pedagogisia keskusteluja käydään toki opettajien kesken ja virallisemminkin oppiainepalaverissa ja opetussuunnitelman uudistamisen yhteydessä vertaisoppimisen vahvistamiseksi. Keskusteluja voidaan käydä vielä nykyistäkin enemmän puuttumatta opettajan akateemiseen vapauteen.

Opettajat opettavat pääasiassa sitä, mitä tutkivatkin. Peruseriaate koko yliopistossa ja matkailututkimuksen oppiaineessakin on, että opetus perustuu aina tutkimukseen ja että kaikki opettajat tutkivat ja kaikki tutkijat opettavat.

Toisinaan opettajien tulee kuitenkin opetella tiettyjä asioita pelkästään vastuullaan olevia opintojaksoja varten. Henkilökuntaa kannustetaan kartuttamaan tietämystään myös omien varsinaisten tutkimusaiheidensa ulkopuolelta.

Opettajien työnkuvan riittävää monipuolisuutta pidetään matkailututkimuksen oppiaineessa yllä muun muassa opintojen aikataulutuksella: jokaiselle henkilökunnan jäsenelle pyritään järjestämään periodeja, jolloin he voivat keskittyä tutkimuksen tekemiseen. Samoin vuosittainen työkuorma suunnitellaan siten, että tutkimusta on mahdollista tehdä työajalla. Myös yliopiston osaamisen suuntaamisen malli tukee tätä (ks. Lapin yliopiston laatuksikirja ja itsearvioinraportti). Henkilökunnan osallistumista konferensseihin tuetaan oppiaineen omin voimavaroin. Suunnitelmat konferenssi- ja muista matkoista tehdään vuosittain ja ne käsitellään oppiainepalaverissa. Tieteelliseen tutkimustoimintaan voi saada erillisen oppiaineen sisäisen haun kautta korvamerkittyä rahaa. Näin voi esimerkiksi omalle kurssille palkata vierailevan opettajan ja keksittyä itse tuon ajan tutkimukseen. Opettajavaihtoihin on saatavissa apurahoja myös kv-yksikön kautta.

Työnjakoa tarkastellaan oppiaineessa muutenkin säännöllisesti, ja lukuvuosittain laaditaan tarkempi suunnitelma työtehtävien jakautumisesta (ks. yksikön toimintakäsikirja). Tehtävien tasapuolisella jakamisella pyritään lisäämään henkilökunnan jaksamista ja työhyvinvointia. Yliopiston osaamisen suuntaamisen mallin mukaisesti yksikön sisäiset tavoitteet jaetaan henkilöiden kesken. Tavoitteiden jakaminen tapahtuu ryhmäkeskusteluissa, jotka ovat tulleet mallin mukana uudeksi käytännöksi oppiaineeseen. Työnjakoa tehtiin aiemminkin, mutta ryhmäkeskustelut korostavat vielä enemmän tehtävien jakoa suhteessa tavoitteisiin ja henkilöstön osaamiseen. Hienosäätöä työnjakoon, omaan osaamiseen ja työssäjaksamiseen voidaan tehdä edelleen henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.

Huolellisella henkilöstösuunnittelulla on merkittävä vaikutus työhyvinvointiin. Henkilöstösuunnittelua voidaan tehdä oppiaineen sisällä, mutta käytännössä useat rekrytoinnit ja päätökset avoimista tehtävistä ja niiden täyttämistä menevät tiedekunnan (tiedekuntaneuvosto) tai yliopiston johdon (tulos- ja kurkistusneuvottelut) hyväksynnän kautta (ks. Lapin yliopiston laatuksikirja). Tämä asettaa haasteita omalle henkilöstösuunnittelulle; sisäisesti

voidaan täyttää ainoastaan lyhyitä määräaikaista tehtäviä. Tällä hetkellä (syksyllä 2015) haasteena onkin epätietoisuus tulevasta henkilöstörakenteesta ja työsuhteiden määräaikaaisuus. Esimerkiksi eläköitymisten kautta vapautuneiden resurssien tulevasta käytöstä ei ole toistaiseksi tietoa. Lisäksi noin puolet oppiaineen opetus- ja tutkimushenkilökuntaan kuuluvista on määräaikaissa työsuhteissa, jotka ovat päättymässä elokuussa 2016 tai aikaisemmin (ks. yksikön toimintakäsikirja). Työsuhteiden määräaikaaisuudet vähentävät sitoutumista ja työtyytyväisyyttä sekä vaikeuttavat pitkäjänteistä kehittämistä. Urapolkuja ei ole vielä pystytty rakentamaan tavoitteellisiksi. Myös perehdytys ansaitsisi lisää huomiota, vaikka uusille työntekijöille pyritäänkin aina nimeämään omat perehdyttäjät.

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin perustamisen myötä oppiaineen yhteisöllisyys on laajentunut käsittämään instituuttiyhteisön, jonka rakentaminen on vienyt runsaasti energiaa mutta tuonut toisaalta mukanaan uusia voimavaroja. Noin kerran kuukaudessa kokoonnutaan yhteiseen Campus Café -tilaisuuteen, jossa ovat esillä instituutin yhteiset ajankohtaiset asiat. Campus Caféissa esitellään esimerkiksi hankematkoilla saatuja uusia ideoita tai toimintatapoja, joita halutaan joko kehittää yhdessä tai kertoa hyvistä käytännöistä muille. Tilaisuudet ovat oivallisia vertaisoppimisen tilanteita. Myös MTI:n henkilöstöpäivät ja vuoden avajaiset ovat tilaisuuksia, joissa instituutin yhteisöllisyyttä rakennetaan.

Henkilökunnan hyvinvointiin vaikuttaa myös fyysinen työympäristö. Siirtyminen yliopiston pääkampukselta Viirinkankaan kampukselle toi aluksi mukanaan haasteita. Sittemmin muuttoon liittyneet materiaaliset mahdollisuudet, kuten henkilökunnan yhteinen Academic Common Room -tila, on osattu hyödyntää. Kansainväliset vierailijat, intensiivikurssit, henkilökunnan omat tilaisuudet, opettajien ja opiskelijoiden tapaamiset ja päivittäiset ideointipalaverit ovat viihtyneet yhteisessä ”Accorossa”. Yhteistyö Lapin ammattikorkeakoulun matkailualan opettajien ja instituutin hankehenkilöstön kanssa on Viirinkankaalla löytänyt luontevat muotonsa. Opetukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvien palaverien järjestäminen yhteisellä kampuksella on vaivatonta.

Opettajilla on mahdollisuus osallistua yliopiston tarjoamaan henkilöstökoulutukseen. Myös MTI järjestää vuosittain kehittämispäiviä ja muita tilaisuuksia,

jotka tarjoavat mahdollisuuksia sekä yhteisöllisyyden kehittymiseen että ammatilliseen kasvuun. Jokainen henkilökunnan jäsen käy vuosittain kehityskustelun esimiehen kanssa. Koko henkilökunnan kesken käydään keskusteluja oppiainepalaverissa ja yliopiston käyttöön ottamaan osaamisen suuntaamisen toimintamalliin liittyen (ks. edellä).

Henkilöstöä kannustetaan osallistumaan erilaisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, joiden avulla tehdään näkyväksi ja hyödynnetään omaa osaamista oppiaineen, instituutin ja yliopiston ulkopuolella – ja jotka toisaalta kasvattavat osaamista. Esimerkiksi Ennakoinnista kilpailukykyä Lapin matkailulle -hankkeessa opettajat toimivat seutukuntien tulevaisuustyöpajoissa alueen toimijoiden sparraajina. Sparrauksissa opittiin uusia taitoja ja saatiin ideoita omaan opetukseen mutta kuultiin myös palautetta ja ajatuksia tämän hetken ja tulevaisuuden matkailualan asiantuntijuuden tarpeista. Henkilökunta voi osallistua myös maksulliseen palvelutoimintaan eli tarjota asiantuntemustaan esimerkiksi tilaustutkimuksiin ja -selvityksiin ja kerryttää sitä kautta osaamistaan. MTI:ssa asiantuntijapalveluja koordinoi palvelutiimi (ks. yksikön toimintakäsikirja).

2.6 Arviointia – koulutuksen toteutuksen toimivuus, kuormittavuus, vaikuttavuus ja osallistuminen

Matkailututkimuksen oppiaineessa käytettävät opetusmenetelmät ovat monipuoliset, ja niistä on saatu myönteistä palautetta. MTI-yhteistyö tuo käytettäviin menetelmiin ja opetuksen toteutukseen monia lisähaasteita. Se edellyttää vahvaa pedagogista osaamista, koska samalla kurssilla voi olla mukana opiskelijoita yliopistosta, ammattikorkeakoulusta ja matkailuopistosta. Monipuoliset menetelmät ja erilaisten pedagogisten lähestymistapojen käyttö edellyttävät monesti opettajiltakin uuden opettelua ja voivat siksi viedä paljon aikaa. Myös yliopisto-opiskelijoiden taustat vaihtelevat (ks. alaluku 2.2), mikä tuo ohjaukseen lisää haasteita. Opiskelijoiden lisääntyneet paineet (rajattu opiskeluaika, opintotuen riittävyys, työssäkäynti opintojen aikana) ja yleinen informaatio-tulva tekevät opintojen suunnittelusta entistä tärkeämpää – ja samalla hankalampaa. Opiskelijoiden suuri ohjauksen tarve heijastuu myös opettajien työhön

lisääntyneenä kuormittavuutena.

Opettajien työnjakoa on viime vuosina saatu jaettua entistä tasapuolisemmin. Työtaakkaa on pyritty jakamaan käymällä selkeästi läpi tehtävien jakautuminen henkilökunnan kesken. Apuna tässä on ollut työnjakotaulukko, joka hyväksytään vuosittain oppiainepalaverissa. Tarvittaessa taulukkoa päivitetään lukuvuoden mittaankin, mikäli tapahtuu esimerkiksi henkilöstövaihdoksia. Työtehtävien ja niiden jakautumisen keskitetty läpikäynti edistää myös koko henkilökunnan mukaan saamista opetuksen toteutukseen ja oppiaineen kehittämiseen.

Oman henkilökunnan lisäksi koulutuksen kehittämisessä ovat aktiivisesti mukana opiskelijat, kuten edellä on käynyt ilmi. MTI-yhteistyö ja lisääntyneet työelämäyhteydet ovat laajentaneet koulutuksen toteutukseen osallistuvien joukkoa.

Koulutuksen toteuttamiseen liittyviä konkreettisia kehittämisen kohtia on muun muassa opetuksen ja oppimisen arvioinnissa. Arviointia ja arviointikriteereitä tulisi avata nykyistä enemmän sekä henkilökunnan kesken että opiskelijoille. Myös arvioinnin yhteys opintojakson osaamistavoitteisiin tulisi saada selkeämmäksi.

3 LAATUTYÖN VAIKUTTAVUUS KOULUTUKSESSA

3.1 Laadun mittarit

Laatutyön vaikuttavuuden kannalta keskeisiä asioita ovat opiskelijarekrytointi, opetussuunnittelutyö, opintojen ohjaus sekä opintojaksojen toteutuksen laatu ja seuranta. Opiskelijarekrytointiprosessin laatua arvioidaan opiskelijaksi hakevien määrän perusteella sekä seuraamalla opintojen etenemistä ja valmistuvien määrää. Opetussuunnittelun, opintojen ohjauksen ja opintojaksojen toteutuksen laatua seurataan ja arvioidaan opiskelijoiden osaamistulosten ja opiskelijoiden antaman palautteen perusteella. Palautteen keruuta on esitelty tarkemmin alaluvussa 1.1 ja yksikön toimintakäsikirjassa.

Koulutuksen laatua arvioidaan myös määrällisillä mittareilla, joita ovat mm. kandidaatin ja maisterin tutkinnon suorittaneiden määrä sekä 55 opintopistettä suorittaneiden osuus. MTI:n yhteisiä opintoja on viime vuosien aikana seurattu tarkemmilla mittareilla.

Myös valmistuneiden työllistyminen on yksi laadun mittari. Sitä seurataan mm. yliopiston toteuttamalla sijoittumisseurantakyselyillä, joilla selvitetään maistereiden työllistymistä vuoden kuluttua valmistumisesta. Tietoa valmistuneiden sijoittumisesta työelämään saadaan myös alumnitoiminnan kautta, jota on MTI:ssa viime vuosina pyritty kehittämään.

3.2 Laadun kehitys

Matkailututkimuksen oppiaineen hakijamäärät laskivat hälyttävän alhaisiksi vuosina 2011–2012. Vuonna 2011 valintakokeeseen osallistuneita oli 39 ja seuraavana vuonnakin vain 45. Aloituspaiikkojen määrä on ollut 25 vuodesta 2012 lähtien. Syiksi hakijamäärien laskuun arvioitiin ainakin sopivan suomenkielisen valintakoekirjan puuttuminen ja opetussuunnitelman hajanaisuus. Opetussuunnitelman hajanaisuuteen vastattiin suunnitelman perinpohjaisella uudistustyöllä (ks. alaluku 1.1). Valintakoekirjan puute korjattiin uudella kirjalla

sekä uudistamalla valintakokeen muotoa (ks. alaluku 2.1). Hakijamäärät kääntyivätkin kasvuun. Vuonna 2014 valintakokeisiin osallistui 69 henkilöä. Keväällä 2015 korkeakoulujen hakujärjestelmä muuttui. Hakijat hakivat samassa järjestelmässä sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen hakukohteisiin. Haku-kohteita saattoi valita enintään kuusi ja ne tuli asettaa hakutoivejärjestykseen. Valtakunnallinen järjestelmä tarjosi hakijalle sitä paikkaa, joka oli ylimpänä hänen hakutoivejärjestyksessään ja johon pisteet riittivät. Hakijoiden määrä väheni uuden järjestelmän myötä kaikissa hakukohteissa. Valintakokeeseen osallistuneiden osuus hakijoista sen sijaan kasvoi. Matkailututkimuksen valintakokeeseen osallistuneiden lukumäärä jäi kuitenkin varsin pieneksi (48). Jatkossa on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota opiskelijamarkkinointiin, jotta alasta ja matkailun yliopisto-opiskelusta kiinnostuneet hakijat löytävät haku-kohteen ja osallistuvat valintakokeisiin. Tavoitteena on saada opiskelijaksi lahjakkaita, motivoituneita ja alalleen soveltuvia opiskelijoita. Tilanne, jossa puolet valintakokeeseen osallistuneista pääsee sisään, ei ole tavoitteen mukainen.

Kansainvälisen TourCIM-maisteriohjelman suosio sitä vastoin on lisääntynyt vuosi vuodelta. Vuonna 2012 kelpoisia hakijoita oli 12, vuonna 2015 jo 33. Lapin yliopiston maisteriohjelmista se onkin houkutelut eniten hakijoita. On pidettävä huoli, että tilanne pysyy hyvänä jatkossakin.

Opiskelijapalautetta on viime vuosina saatu yhä enemmän ja se on ollut entistä positiivisempaa. Uusi opetussuunnitelma on saanut jopa yllättävän kiittävää palautetta opiskelijoilta. Opiskelijat kokevat, että opetussuunnitelma valmistaa yhä paremmin työelämään. Monipuoliset opetusmenetelmät, mielenkiintoiset sisällöt, erilaiset toimeksiannot sekä opettajien kiinnostus omaan aiheeseensa saavat kiitosta. Parannettavaa on mm. vaadittavien suoritustapojen selkiyttämässä ja aikatauluksissa. Myös ryhmätöiden liiallinen määrä on herättänyt kritiikkiä.

MTI:ssa opetuksen yhteistyömuotoja on tullut koko ajan lisää ja opiskelijat ovat oppineet hyödyntämään tarjolla olevia mahdollisuuksia. Tarjolla olevista yhteistoteutuksista suurin osa alkaa olla jo vakiintuneita ja toimii hyvin. Nyt voidaankin pohtia uusien yhteisesti toteutettavien opintojakson aloittamista. Myös esimerkiksi ristiinvalittaviin opintoihin ilmoittautuneiden määrä on kasvanut vuosi vuodelta, joskin näiden opintojen loppuun saattaminen on vielä

monille tuottanut vaikeuksia. Projektiopintojen ja vierailuluentojen suorittaminen kaipaa tehostamista, vaikka molempia onkin jo säännöllisesti tarjolla.

Valmistumismäärissä on tapahtunut positiivista kehitystä viime vuosien aikana. Tavoitteet ovat edelleenkin erittäin kovat (20 maisteria 25–30 sisäänotetusta), mutta lähelle tavoitetta on päästy jo useamman kerran. Haasteena on säilyttää hyvä opiskelu- ja valmistumistahti. Keväällä 2015 tehostettiin gradu-vaiheen opiskelijoiden edistymisen seuranta.

55 opintopistettä vuodessa suorittaneiden määrä on ollut hälyttävän alhainen. Kesällä 2014 aloitetulla tarkemmalla opiskelijoiden edistymisen seurannalla pyritään löytämään ne kohdat, joissa opiskeluvauhti hidastuu, ja etsimään niihin korjaustoimenpiteitä.

Valmistuneille vuoden kuluttua valmistumisesta tehdyt kyselyt eivät kerro tämän hetken totuutta, sillä valmistuneet ovat opiskelleet aikaisemman opetus-suunnitelman mukaisesti. He ovat kuitenkin sijoittuneet hyvin ja yhä monipuolisemmin erilaisiin tehtäviin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla ympäri Suomen. Yhä useampi on löytänyt vakituisen työpaikan. On selvästi nähtävissä, että yliopistotasoisien matkailun koulutuksen läpikäyneet eivät enää ole kysytyjä ainoastaan julkisen sektorin matkailun suunnittelun tehtäviin vaan myös alan laajaa ymmärrystä vaativiin tehtäviin yrityksissä.

3.3 Laatutyön nykyiset ja tulevat painopisteet

Edellä on jo tullut esille toimenpiteitä, joiden avulla koulutuksen laatua pyritään nykyisestään parantamaan. Erityistä huomiota on jo kiinnitetty opiskelija-valintaan ja opetussuunnitelman uudistamiseen. Nämä huomioidaan tärkeinä kehittämisen kohteina jatkossakin. Lisäksi tulevaisuudessa panostetaan entistä enemmän pedagogisiin näkökulmiin, opintoaikatauluihin ja opintojen suoritusjärjestyksen selkiyttämiseen, opintojen tehostettuun seurantaan ja oppimisen arvioinnin kytkemiseen opintojaksojen osaamistavoitteisiin. Avointa yliopisto-opetusta ja virtuaaliopetusta pyritään lisäämään.

MTI:n yhteisen opetuksen ja osittain myös oppiaineen oman koulutuksen kehittämistä ohjaa MTI:n koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelma, johon

on koottu noin sata erilaista toimenpidettä toteutettavaksi kuluvan nelivuotiskauden aikana. Tarkoituksena on esimerkiksi kehittää avoimen yliopiston tarjontaa yhdessä MTI:n kanssa, lisätä yhteisesti toteutettuja opintojaksoja uusille teema-alueille ja saada yhteisiin opintoihin mukaan yhä enemmän opettajia ja opiskelijoita. Toimeenpanosuunnitelmassa määritellään myös mittarit, joilla toimenpiteiden toteutumista arvioidaan. Tilastotietoja niitä varten ollaan parhaillaan kokoamassa. Suunnitelma on luettavissa MTI:n intrasta Miitistä. Toimeenpanosuunnitelman asioita viedään eteenpäin pääasiassa MTI:n koulutustiimin kautta.

3.4 Arviointia – laatutyön vaikuttavuus

On vaikea erottaa, mitä on erityinen laatutyö ja mikä puolestaan on oppiaineen normaalia toimintaa. Lähtökohtana kaikessa toiminnassa on laadukkuus, joten kaikenlainen kehittäminen ja omien toimintatapojen virtaviivaistaminen voidaan katsoa laatutyöksi. Oppiaine onkin ryhtynyt moniin kehittämistoimiin omista lähtökohdistaan ja havaittujen epäkohtien korjaamiseksi. Kohonnut laatu on vaikuttanut tätä kautta tuloksiin. Esimerkiksi opiskelijoiksi on hakeutunut aiempaa motivoituneempia opiskelijoita, opiskelijapalautteet kurseista ovat hyviä ja opiskelijoita valmistuu tasaiseen tahtiin.

Toisaalta on toki nähtävissä, että laatutyö dokumentointineen ja tavoitteineen lisää tietoisuutta ja keskustelua korkean laadun ja hyvien tulosten tavoittelusta. Pikku hiljaa laatutyö integroituu osaksi normaalitoimintaa. Raskas dokumentointityö koetaan kuitenkin vielä hieman irralliseksi toiminnaksi, vaikka sen kautta oppiaineelle muodostuu itselleenkin selkeämpi käsitys niistä asioista, missä ollaan hyviä ja missä on vielä enemmän kehitettävää. Osa laatutyössä kehitetyistä toimenpiteistä, kuten palautepöytäkeskustelut, on jäänyt elämään ja niistä on muodostunut luonteva osa arkipäivän toimintaa.

Kasvanut laatutietoisuus näkyy myös uusissa tavoitteissa. MTI:ssa valmistaudutaan parhaillaan hakemaan koko instituutille kansainvälistä laatusertifikaattia. Maailman matkailujärjestön (UNWTO) TedQual-sertifikaatti tähtää laadun parantamiseen matkailualan koulutuksen, työharjoittelun ja tutkimuk-

sen kaikilla tasoilla, ja sen katsottiin siksi olevan sopivin MTI:n konseptiin. Omaan laadukkuuteen uskotaan siis yhä enemmän ja sille uskalletaan hakea myös ulkopuolista tunnustusta. Kaikkinensa laatutyöllä pyritään jatkuvaan toiminnan kehittämiseen – vaikka asiat tehdään jo erittäin hyvin, voi ne aina tehdä vielä hitusen paremmin.

4 YHTEENVETO

Taulukko 1. Matkailututkimuksen oppiaineen laadunhallinnan keskeisimmät vahvuudet ja kehittämiskohteet.

Vahvuudet	Kehittämiskohteet
<ul style="list-style-type: none"> • Jatkuvan kehittämisen asenne • Toimiva palautepöytämalli, palautteenantokulttuuri • Monipuoliset opetusmuodot • Osallistava opetussuunnitteluprosessi • Välitön ilmapiiri, aktiiviset opiskelijat • MTI:n tuomat työelämäkytkökset ja lukuisat hankkeet, hyvä ”pöhinä”, suora palaute kentältä • Jäsentynyt alumnitoiminta • Selkeä opetussuunnitelmaviestintä • Toimiva, vetovoimainen kansainvälinen maisteriohjelma (TourCIM) 	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointikäytäntöjen ja -tapojen läpikäynti ja yhteinen kehittäminen, yhdenmukaistaminen • Pedagogisten keskustelujen ja vertaisoppimisen lisääminen opettajien välillä • Avoimen opetuksen, virtuaaliope- tuksen (monimuoto- ja etäopetuksen) lisääminen • Työelämän ja alumnien osallista- minen opetussuunnittelutyöhön • Aikataulut, niin opettajien osallis- tuminen kuin opetusaikataulutkin • Henkilöstösuunnittelun ja -rekrytoinnin ja perehdytyksen kehittäminen

